Ազգ
AZG
armenian newspaper

Սեպտեմբեր 15
1992
Երեքշաբթի

օրաթերթ
Բ տարի, թիվ 88 (180)
գինը 2 ռ.

Երեւան 375010
Հանրապետության 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 CPIRI SU

Րաֆֆի Հովհաննիսյանի այցը Ավստրալիա չի կայանա

Հայաստանի արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանի Ավստրալիա այցը, որ տեղի ունենար սեպտեմբերի 15-ից 17-ը, չի կայանա։ Այս մասին մեզ հաղորդեցին ՌԱԿ-ի Սիդնեյի գրասենյակից, վկայակոչելով Ավստրալիայի արտգործնախարարությունից ստացված տեղեկությունները, ըստ որի դրա պատճառը Ռ. Հովհաննիսյանի՝ Նյու Յորք մեկնումն է առաջիկա օրերին, հանրապետության նախագահի հետ կամ առանց։ Այս մասին հարցապնդում կատարելով ՀՀ արտգործնախարարությունում, իմացանք մի այլ տարբերակ, ըստ որի այցի չկայացման պատճառը «տեխնիկական» է՝ Մոսկվայից Սիդնեյ մեկնող օդանավում նախարարի համար տեղ չի գտնվել եւ նրա մուտքի հրավերը պատրաստ չի եղել։ ■

Նախագահը ներկայացրեց Վազգեն Մանուկյանին

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի Հանրապետության նախագահի հրամանագրով Վազգեն Միքայելի Մանուկյանը նշանակված է պետական նախարարի պաշտոնակատար պաշտպանության գծով։

ՀՀ կառավարության լրատվական ծառայությունից հայտնեցին, թե սեպտեմբերի 14-ին նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը կառավարության կաբինետի անդամներին ներկայացրեց Վազգեն Մանուկյանին։

Շեշտելով պաշտպանական համակարգի աշխատանքների համակարգման եւ այդ կապակցությամբ պետական նախարարի նոր պաշտոն հիմնելու անհրաժեշտությունը, հանրապետության նախագահը նշեց այն համակարգերը, որոնք գտնվելու են պետական նախարարի իրավասության ներքո։ Դրանք են՝ պաշտպանության նախարարությունն իր բոլոր կառույցներով, հատուկ ծրագրերի պետական վարչությունը, արտակարգ իրավիճակների պետական վարչությունը, պաշտպանության արդյունաբերության խորհուրդը։ ■

Հրանտ Բագրատյանն ընդունեց համաշխարհային բանկի պատվիրակությանը

Հայաստանում է գտնվում համաշխարհային բանկի պատվիրակությունը բանկի Հայաստանի գծով պատասխանատու Քրիս Հոլի գլխավորությամբ։

Ինչպես հայտնեցին ՀՀ լրատվական ծառայությունից, սեպտեմբերի 14-ին պատվիրակությանն ընդունեց փոխվարչապետ Հրանտ Բագրատյանը։

Քննարկվեցին Հայաստանին 10 միլիոն դոլարի տեխնիկական օգնության վարկի տրամադրման հետ կապված խնդիրներ՝ առաջնահերթ բնագավառների որոշում, ծրագրերի կազմում։ Այդ կապակցությամբ որոշվեց ստեղծել աշխատանքային խմբեր պետական ծախսերի, սեփականաշնորհման, բանկերի, մաքսային հարցերի, սոցիալական ապահովության, իրավական հարցերի, մարդասիրական օգնության գծով։ Աշխատանքային խմբերի կազմած նախնական ծրագրերը կներկայացվեն կառավարություն եւ հաստատված ծրագրերը մինչեւ 1993 թվականը կվարկավորվեն։ ■

Կապանի շրջանը աննախադեպ հրետակոծության տակ

Հայկական կողմից 4 զոհ, 7 վիրավոր

Ադրբեջանը շարունակում է Հայաստանի սահմանամերձ շրջանների նկատմամբ ոտնձգությունները՝ գնդակոծելով ու հրետակոծելով ոչ միայն հայկական սահմանապահ ուժերի պաշտպանական դիրքերը, այլեւ սահմանամերձ խաղաղ բնակավայրերը։ Անցած երկու օրերի ընթացքում իրադրությունը լարված է եղել հատկապես Կապանի եւ Տավուշի շրջաններում, որտեղ հայկական ինքնապաշտպանական ուժերը ստիպված են եղել դիմել պատասխան գործողությունների։

Կապան. Կիրակի օրը կեսօրից սկսած Ադրբեջանի Զանգելանի շրջանի Աղբենդ եւ Ղազանչի գյուղերում տեղակայված կրակակետերից տանկերից, հրանոթներից եւ «Գրադ» կայանքներից հրետակոծվել են շրջանի գրեթե բոլոր սահմանամերձ գյուղերը եւ Կապան շրջկենտրոնը։ Գյուղերում եւ Կապանի «Գործարանային» թաղամասում կան ավերածություններ։ Սեպտեմբերի լույս 14-ի գիշերը եւ երեկ օրվա առաջին կեսին ուժգին հրետակոծությունը շարունակվում էր։ Հայկական կողմից զոհվել է 4 եւ վիրավորվել 7 մարդ։ Հայկական ինքնապաշտպանության ուժերը ստիպված են եղել դիմել պատասխան գործողությունների, որոնց ընթացքում խփվել է ադրբեջանական բանակի մեկ տանկ եւ մեկ հետեւակի մարտական մեքենա։

Ինչպես երեկ երեկոյան տեղեկացանք Կապանի շրջանի գործկոմից, օրվա երկրորդ կեսին հրետակոծումը շարունակվում էր հիմնականում տանկերից եւ հրանոթներից։ «Գրադ» կայանքներ են կիրառվել միայն Ագարակ գյուղի ուղղությամբ։ Երեկվա ընթացքում հայկական կողմից՝ տուժածների մասին տեղեկություններ չկան։

Տավուշ. Սեպտեմբերի լույս 14-ի գիշերը Ադրբեջանի Թովուզի եւ Ղազախի շրջանների տարածքից զենքի բոլոր տեսակներով, այդ թվում նաեւ «Գրադ» կայանքներով հրետակոծվել եւ գնդակոծվել են շրջանի բոլոր սահմանամերձ գյուղերը եւ Բերդ շրջկենտրոնը։

Ինչպես երեկ երեկոյան տեղեկացանք Տավուշի շրջանի գործկոմից, երեկվա ընթացքում հրետակոծությունը շարունակվում էր։ Հայկական կողմից կան երեք վիրավորներ, որոնցից երկուսը Այգեպարում, մեկը՝ Մովսեսում։ Հայկական ինքնապաշտպանական ուժերը ստիպված են եղել դիմել պատասխան գործողությունների։ Թշնամու կորուստների մասին ճշգրիտ տեղեկություններ չկան։

Կիրակի օրը Նախիջեւանի տարածքից գնդակոծել են Սիսիանի Շաղաթ գյուղի պաշտպանական դիրքերը։ Հրետակոծվել է նաեւ Վայքի Բարձրունի գյուղը։ Մեր կողմից տուժածներ չեն եղել։ ■

Մեղրու եւ Զանգելանի շրջանների միջեւ զինադադար

Ինչպես «Նոյյան տապան» գործակալությանը հայտնել է Մեղրու եւ Կապանի շրջանների պարետ Ալբերտ Բաղդասարյանը, սեպտեմբերի 13-ին Մեղրու եւ Զանգելանի շրջանների ներկայացուցիչների միջեւ բանակցություններ են վարվել, որոնց ընթացքում ձեռք է բերվել չորսօրյա զինադադարի մասին համաձայնություն։ Հաջորդ հանդիպումը տեղի կունենա սեպտեմբերի 17-ին։ Կքննարկվի երկաթուղիների ապաշրջափակման հարցը։ Արտակարգ դրության պարետը հայտնել է նաեւ, որ Նախիջեւանի Օրդուբադի շրջանի տարածքում նկատվում են թշնամու մարտական տեխնիկայի եւ կենդանի ուժի մեծ կուտակումներ։ Անցած օրերի ընթացքում իրավիճակը մնում էր լարված, թեեւ լուրջ միջադեպեր չեն արձանագրվել։

Ինչպես երեկ երեկոյան տեղեկացանք Մեղրու շրջանի գործկոմից, զինադադարն առայժմ պահպանվում է։ ■

Մարտակերտի շրջանում դիրքային կռիվներ

Կուտակումներ Հադրութի սահմանների երկայնքով

Ինչպես հաղորդում է Ղարաբաղի «Նորություններ» գործակալությունը, կիրակի օրը, սեպտեմբերի 13-ին Ադրբեջանի Աղդամի շրջանում տեղակայված կրակակետերից «Գրադ» կայանքներից եւ հեռահար հրետանուց հրետակոծվել են Ասկերանի շրջանի գյուղերը։ Կան զգալի ավերածություններ։ Երկու բնակիչներ վիրավորվել են։ Պատասխան կրակի շնորհիվ հայկական ինքնապաշտպանական ուժերին հաջողվել է ոչնչացնել թշնամու մեկ T-72 տիպի տանկ։

Այս մասին Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հայտնում է, թե հայկական կազմավորումները Խանաբադ գյուղի կողմից (Ասկերանի շրջանի արեւելքում) հրետակոծել են Աղդամը, որի հետեւանքով կան բազմաթիվ վիրավորներ։ Ըստ նույն աղբյուրների, հրետանային արկից մասնակիորեն վնասվել է Աղդամի հացի գործարանի շենքը։

Մարտակերտի շրջանում դիրքային մարտերը շարունակվում են։ Ադրբեջանական բանակի կազմավորումներին առայժմ հաջողվում է Վաղուհաս եւ Դրմբոն գյուղերի մերձակայքում պահել մի քանի դիրքեր։

Հադրութի շրջանի ինքնապաշտպանության շտաբից հայտնում են, թե առաջիկայում շրջանի արեւելյան սահմանների վրա լայնածավալ հարձակում է սպասվում։ Ֆիզուլի շրջան է բերվել ադրբեջանական բանակի 20 տանկ եւ զգալի կենդանի ուժ։

Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը, ըստ երեւույթին նախօրոք հող պատրաստելով իր հնարավոր հարձակման համար, հայտնում է, թե հրետակոծվել են Ֆիզուլի շրջանի գյուղերն ու շրջկենտրոնը։ ■

Ռուսաստանի հարավում կուտակվել են Հայաստան առաքվող բեռներ

Հայաստանը միջոցներ է ձեռնարկում այն բերելու համար

Անդրկովկասյան երկաթուղում ստեղծված ծանր իրավիճակի հետեւանքով մեկ ամիս է տարբեր կայարաններում եւ նավահանգիստներում կուտակվել են Հայաստան եկող բեռները, հայտնում են ՀՀ կառավարության լրատվական ծառայությունից։ Մասնավորապես, Ստավրոպոլի երկրամասի Մինվոդի կայարանում կուտակված է շաքարավազ եւ կարագ, Վլադիկավկազում՝ ալյուր։ ՀՀ կառավարությունը միջոցներ է ձեռնարկում այդ բեռները հանրապետություն փոխադրելու համար։

Սեպտեմբերի 14-ին Մինվոդի է ուղեւորվել ավտոռեֆրիժերատորների եւ մեծ բեռնատարների շարասյունը, իսկ 16-ին մի այլ ավտոշարասյուն կշարժվի դեպի Վլադիկավկազ՝ հիշյալ մթերքը բերելու։

Ավտոշարասյուների անվտանգ երթեւեկի ու բեռների անկորուստ փոխադրման ապահովումը հանձնարարված է ՀՀ ներքին գործերի նախարարությանը։

Պայմանավորվածություն է ձեռք բերված Վրաստանի, Հյուսիսային Օսիայի, Կաբարդինո-Բալկարիայի եւ Ստավրոպոլի երկրամասի իշխանությունների հետ իրենց տարածքներով ավտոշարասյուների անարգել շարժն ապահովելու համար։

Սեպտեմբերի 14-ի գիշերը Բաթումից դուրս է եկել հացահատիկով բեռնված մի շարժակազմ, սակայն նույն գիշեր Սադախլո-Շուլավեր ուղեմասում պայթեցվել է կամուրջը։

Ձեռնարկված միջոցառումների շնորհիվ կամրջի վերականգնման աշխատանքները ընթանում են ամբողջ թափով եւ երթեւեկության համար այն պատրաստ կլինի այսօր, ժամը 16:00-ին։ ■

Հայաստանը եւ Ռուսաստանը որոշում են եկող տարվա առեւտրի ծավալը

Եկող տարի Հայաստանի եւ Ռուսաստանի տնտեսական համագործակցության ծավալը կարող է կազմել 233 միլիոն դոլար, «Ինտերֆաքս»-ին հայտնեցին Հայաստանի էկոնոմիկայի նախարարությունում, որտեղ վերլուծում են վերջերս ստորագրված երկկողմանի համագործակցության պայմանագիրը։

Սակայն, նախարարության տվյալներով, առայժմ կազմված են միայն համագործակցության ակտը եւ արտահանվող ապրանքների ցուցակները։ Հայաստանը առաջարկում է հիմնականում արդյունաբերական ապրանքներ, իսկ Ռուսաստանը՝ առաջին հերթին վառելիք։ ■

Արաբա-իսրայելական բանակցությունները վերսկսվեցին

Վաշինգտոնում վերսկսվեցին արաբա-իսրայելական բանակցությունները։ Հակառակ Կնեսեթում հնչած բուռն առարկությունների, Միացյալ Նահանգներ ժամանած իսրայելական պատվիրակությունը պատրաստվում է սիրիացիներին ներկայացնել Գոլանի բարձրավանդակի վերաբերյալ մի «գրավիչ փաստաթուղթ», որի նպատակն է, ինչպես հայտարարեց պատվիրակության ղեկավարը, առաջ մղել Սիրիայի հետ անջատ բանակցությունները։ ■

Գերմանական մարկի անակնկալ անկումը

Գերմանական ազգային դրամատունն իր պատմության մեջ առաջին անգամ գերմանական մարկը արժեզրկեց 7 տոկոսով։ Միջազգային ճնշումներին դրական պատասխան տալով այս քայլն անող գերմանական ազգային դրամատան պատասխանատուները հայտարարեցին, թե «իրենք այս քայլին դիմեցին Եւրոպայի համայնքի անդամ երկրների դրամների միջեւ որոշ հավասարակշռություն ստեղծելու եւ նրանց միջեւ գտնվող հսկա տարբերությունները մասամբ փակելու նպատակով»։ Արեւմտյան տարբեր լրատվական գործակալությունները երեկվա հեռուստատեսային տեղեկություններում հայտնել են, թե «գերմանական ազգային դրամատան այս գործողությունից հետո Ճապոնիայի, Անգլիայի եւ Մ. Նահանգների բորսաներում ուժգին արձագանքներ են առաջ եկել, արժեթղթերը մի քանի անգամ հսկայական բարձրացում ու անկումներ են արձանագրել», որը դիտվում է որպես «ոչ կայուն» վիճակ այս շրջաններում։ Գերմանիայում, Ճապոնիայում եւ Ֆրանսիայում եւս ամերիկյան դոլարը բավական բարձրացում է արձանագրել։ Ակնկալվում է, որ առաջիկա կիրակի Ֆրանսիայում կայանալիք Մաաստրիխտի հանրաքվեի համար գերմանական այս քայլը դրական ներգործություն կունենա։ ■

ՄԱԿ-ը ավելացնելու է խաղաղապահ ուժերը Բոսնիայում

ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդն այս շաբաթ կընդունի մի նոր որոշում, որը թույլ կտա ՄԱԿ-ին Բոսնիա-Հերցեգովինայում ավելացնել խաղաղապահ ուժերի քանակը։ Անվտանգության խորհուրդը որոշում կընդունի նաեւ դեպի Բոսնիա մեկնող զինվորական օդանավերի թռիչքն արգելելու նպատակով։ Մյուս կողմից, ՄԱԿ-ի դիտորդները շարունակում են հսկել մայրաքաղաք Սարաեւոյի շուրջ բարձունքների վրա տեղակայված սերբական ծանր զենքերը։ ■

«Էնդրյու»-ից հետո «Այնիկի»-ն

Նախանցյալ շաբաթ Մ. Նահանգների հարավ եւ հարավ-արեւմտյան շրջաններին հարված հասցրած «Էնդրյու» պտտահողմին հաջորդեց «Այնիկի»-ն, որ շաբաթ առավոտյան «ներխուժեց» Հավայան կղզիներ, որոնք նախագահ Բուշի կողմից իսկույն հայտարարվեցին «դաշնակցային աղետի» գոտի։ Նոր պտտահողմը ժամում 215 կմ արագությամբ իրբեւ հետեւանք թողել է առնվազն 4 սպանված եւ 28 վիրավոր։ Ավերածությունները մասնավորապես մեծ են եղել Քաուայ կղզում, որտեղ, նախնական տվյալներով, մեկ միլիարդ դոլարի վնաս է արձանագրվել եւ 7000 բնակիչ մնացել անտուն։ ■

digitised by A.R.A.R.@

ՍԱՄՎԵԼ ՇԱՀՄՈՒՐԱԴՅԱՆ. ՄԱՐԴ ՄԵԾԱՏԱՌՈՎ

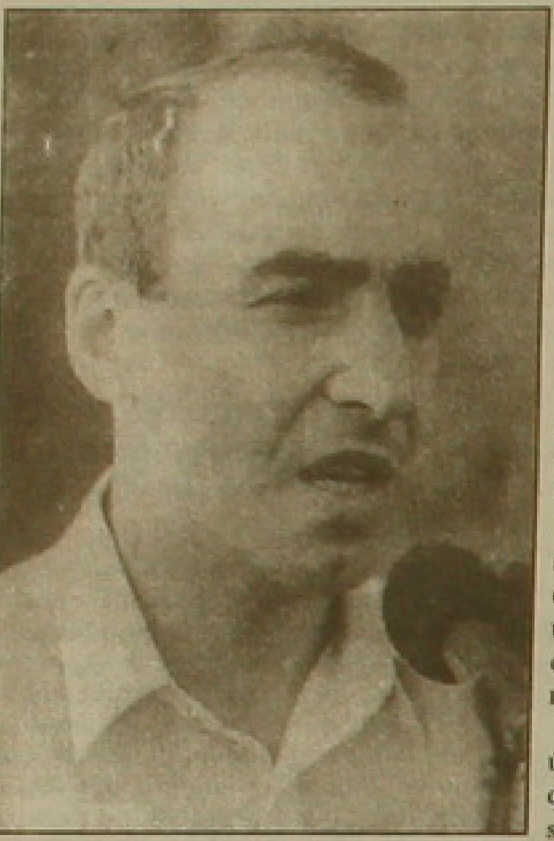

Սեպտեմբերի 12-ին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Մարտակերտի շրջանի Վաղուհաս գյուղի մոտ թշնամական արկի բեկորից ողբերգաբար զոհվեց Հայաստանի Գերագույն խորհրդի պատգամավոր, գրող, լրագրող Սամվել Շահմուրադյանը: Ով ճանաչում էր Սամվելին, չէր կարող չխոցվել այդ բոթից: Սրտի խոսք ասելու ցանկությամբ շատերը դիմեցին մեզ, սակայն կարողացանք միայն այս երկուսը զետեղել, որոնցում, մեր կարծիքով, վաղամեռիկ մեր գործընկերոջ կերպարն առավել ցայտուն է երևում...

Անամոռելի ողբերգություն

Սամվել Շահմուրադյանն այլևս չկա:

Երբ այս գույժն ինձ հասավ, առաջին միտքը, որ կայծակեց ինձանում, այս էր՝ ես պիտի լինեի նրա փոխարեն:

Վ. Տերյանը գրել է Մեծ մարդ լինելու մասին: Կա մեծ գրող, մեծ նկարիչ և այլն: Նաև լինում է Մեծ մարդ: Բայց ավելի հազվադեպ: Իմ պատկերացման մեջ Սամվել Շահմուրադյանը Մեծ մարդ էր:

Մեր խորհրդարանում նա բացառիկ էր իր հոգու գրեթե մանկական մաքրությամբ, ազգօգուտ գործերով պատանու պես խանդավառվելու գեղեցիկ հատկությամբ:

Առաջին անգամ հանդիպեցի «Լիտ. Արմենիայի» խմբագրությունում: Իմ մի հոդվածն էր խմբագրում: Փայլուն խմբագրեց: Հետո ասաց.

– Ընկեր Իշխանյան, երևի դուք կարծում եք, թե իմ զավակները ռուսական դպրոցում են սովորում, քանի որ ես ռուսական կրթություն ունեմ:

Ես գլխով անորոշ նշան արեցի: Նա շարունակեց.

– Բնավ ուրախ չեմ իմ ռուսական կրթության համար: Իսկ զավակներս հայկական դպրոցում են: Ես էլ ինձ վրա իշխելով՝ հայերեն այնքան եմ սովորել, որ ազատ գրում եմ, կարդում...

Նրա հայերեն գրած հոդվածները շատերս ենք կարդացել՝ խնամքի, գեղեցիկ ոճով, հայեցի շարադրված: Եվ մանավանդ՝ հագեցած ազնվությամբ:

Հիշում եմ, գրողների տանը մի փոքր սենյակ էին տվել, նա անպատմելի եռանդ էր ներդնում Արցախին ամեն տեսակ օգնություն ցույց տալու համար: Եվ օգնում էր մեծապես:

Երբ նրա հարազատ Գետաշենը, ապա և Հադրութի գյուղերն ընկան, կարծես ամենից անկեղծ մեծ ողբերգությունը Սամվելն էր ապրում:

Հետո նա որպես պատգամավոր մերթ սահմանամերձ գյուղերում էր, մերթ Արցախի տարբեր մասերում:

Հիանում էի նրանով, մանավանդ նրա անմիջական անկեղծությամբ: Անվեհերությամբ: Նվիրումով:

Նրան ոչ մի պարագայում չհետաքրքրեց անձնական շահը: Չուներ պաշտոնասիրության նշույլ իսկ: Հայրենի հողին, ազգին անվերապահորեն նվիրված լինելու տիպար էր:

Ուրախանում էի, որ մեր ազգի մեջ այդպիսի մարդ կա: Եվ ահա այլևս չկա: Ծանր ողբերգություն է, շատ ծանր:

Եվ ողբերգությունը մեծանում է նաև նրանով, որ այս դաժան պատերազմում իրար հետևից զոհվում են մեր ժողովրդի լավագույն զավակները: Մինչև գետին խոնարհվում եմ մեր կորած հերոսների անօրինակ սխրանքների առաջ: Բայց չէ՞ որ մարդու սիրտ կտոր-կտոր է լինում, երբ թերթերում կարդում ենք զոհված տղաների անունները, տեսնում նրանց հայկական պայծառ դեմքերը: Մինչև ե՞րբ պիտի շարունակվի մեր պատանիների ու երիտասարդների այս ջարդը: Որտե՞ղ է վերջը: Չի երևում:

Այնպիսի զգացողություն ունեմ, որ մի խավարավոր ուժ գործի է գցել այս մսաղացը հայության ծաղիկը ոչնչացնելու համար: Նա է այս պատերազմը մեր փոքր ազգի վզին փաթաթել և օրեցօր ավելի ու ավելի է սեղմում օղակը: Մինչև որ...

Արդյոք կճանաչե՞նք այդ ուժը, թե մեր դարավոր անգիտության մեջ կշարունակենք դավադրին սատար համարել:

Անզուգական Սամվել Շահմուրադյանը մեզ շատ էր պետք: Նրա անշահախնդրությունը, պաշտոնամերժությունը, կուսակցությունից ազատ լինելը, ամբողջովին մարդկանց, ազգին նվիրաբերվելն ու ծառայելը հատկություններ են, որոնք այսօր մեր մեջ շատ են պակասում, բայց և ամեն ինչից ավելի են մեզ պետք:

Իրոք, ողբերգությունն անամոռելի է:

ՌԱՖԱՅԵԼ ԻՇԽԱՆՅԱՆ

Սամվելն էլ...

Ափսո՜ս, նա էլ պակասեց մեզնից, արցախյան կռվում, Սամվել Շահմուրադյանը...

Մեկը նրանցից, ովքեր հայրենիք-մոր կարոտով զորացած՝ այնուհետև կյանքով են երախտահատույց լինում: Նա պիտի որ զենքը ձեռքին զոհված լինի, քանզի պահն այլ պահանջ չի առաջադրում Սամվելներին, քան կռիվը իրենց սնած կուրծքը պաշտպանելու: Իսկ մինչ այդ նա ամեն ինչ էր արել...

Հիշում եմ լրագրող Սամվելին՝ մարդկային կնճռոտ ճակատագրերի անարդարությունները վերացնելու դժվարին բախումներում, հայրենի հողի ու քաղաքի էկոլոգիական նորոգ կացության պայքարում, Երևանի հին ճարտարապետական պատկերը պահպանելու ջանքերում լրիվ նվիրաբերված: Նա սրտի պահանջով հայտնաբերում էր հարազատ հին հիշատակներ հայոց մշակույթի ու կենցաղի անթեղներում՝ ի ցույց նոր սերնդի, որ ժամանակների բարի գործերն ու ավանդույթները նրանք դառնան, նրա՛ կյանքը: Ասված տա, որ ռուսական թե այլ մի օտար կրթություն ստացած մարդ Սամվել-հայրենասերի ճամփան բռնի իր ժողովրդի ընդերքում:

Հիշում եմ... Ազատության հրապարակում, հարյուր հազարների տագնապած հայացքների մեջ նա ծայր առ ծայր բացում էր Սումգայիթի ու Բաքվի, Կիրովաբադի հայերի եղեռնագործության ցնցող էջերը, որոնք բառ-բառ քաղել էր փախստական հազարների արցունքոտ աչքերից, խեղված մանուկների ու ծերերի շուրթերից, այն ողջ հարուստ փաստագրական նյութը, որ դարձավ գրքեր ու հոդվածներ, պատմեց աշխարհին ճշմարտությունը տարբեր լեզուներով: Սամվելն այդ օրերից էլ Արցախում էր ու Մոսկվայում՝ Սումգայիթի խայտառակ դատավարությունում, Գրողների տան իր նեղլիկ սենյակում հերթական փախստականի հետ անտրտունջ հանդիպմանը, հազարավոր մարդկանց օգնության կազմակերպման բարդույթներում խճճված, միջազգային ու միութենական քննարկումներում հայրենակիցների ճակատագիրը կեղծիքներից պաշտպանելիս: Որտեղի՞ց երիտասարդ այդ մարդուն այդքան ժամանակ ու համբերություն:

Սամվել Շահմուրադյանի խնդրում ժողովուրդը չհիասթափվեց: Նա անշեղ կրեց իր խաչը և ժողովրդի կողմից էլ երաշխավորվեց հայոց խորհրդարանի շարքերը, ուր արդարամտորեն կատարեց պատգամավորի պարտքը: Սկզբում չասաց՝ միացում, վերջում՝ Արցախը Ադրբեջանին: Ասաց՝ միացում, դարձավ Արցախի ողեգիրը: Դժվար է ասել՝ կա՞ արցախյան մի գյուղ թե քաղաք, ուր բազում անգամ եղած չլիներ Սամվելը, օգնություն տարած, կարևոր հանձնարարություն կատարած, պաշտպանության դրվագները լուսաբանած... Նա արդեն ազատ խոսում էր Հադրութի թե Մարտակերտի, Մարտունու թե Շահումյանի խոսվածքներով, ժողովրդյան լեզվի հումորն ու քաղցրությունները էր վերապատմում երջանկացած:

Ափսո՜ս Սամվելը, մանկահասակ երեխաների սիրասուն հայրը... Նա մեզնից պակասեց: Մի քանի օր առաջ էր, որ եկել էր Մարտակերտի կողմից, հարցրի՝ Սամվել, կարողանալո՞ւ ենք մերոնք ազատագրել Մարտակերտը, Շահումյանը: Ամեն մարդու չէ, որ կարող ես հարցնել այդ ծանր մտահոգությամբ, որովհետև ամեն մարդու հավաստիացում չէ, որին կարող ես հավատալ: Սամվելի տղամարդ պահվածքին ու «այո»-ին հավատացի ոչ թե նրա համար, որ ռազմաճակատի գծից էր գալիս, այլ որովհետև մարդկային այն տեսակն էր, որ քաղաքակիրթ հայի մտածողություն ուներ, ճիշտ ու ճշգրիտ հայի, սուտ չէր ոգևորվում, հետո հիասթափվում: Նա այն զինվորն էր ու գործիչը, որ պարտվելիս անգամ չի ասի՝ վերջ, մենք պատերազմը տանուլ ենք տվել: Մտատանջություն նրա աչքերում չեմ տեսել, միայն գնում էր ու գալիս, նորից գնում Արցախ: Երբ լուրն առա, միտքս սառեց. ախր երեկ էր, որ նրան հանդիպեցի, այդ ե՞րբ վերադարձավ Վաղուհաս, այնտեղ էլ...

ԱՐՏԱՇԵՍ ՂԱՅՐԻՅԱՆ

Սամվել Շահմուրադյանի դագաղն այսօր ժ. 12-ին կդրվի Գրողների միության շենքում, հուղարկավորությունը կսկսվի ժ. 15-ին:

«Սաղվալ»-ի ղեկավարը փոխվեց

Լեզգիների «Սաղվալ» ազգային կազմակերպության համագումարը, լսելով նախագահ Գ. Աբդուռահիմովի զեկույցը, նրան նշանակեց տեղակալ, իսկ նոր նախագահ ընտրվեց գեներալ Դահիրմանովը, որը նախկինում ծառայել է ԽՍՀՄ պաշտպանության նախարարության գլխավոր քաղաքական վարչությունում: Նոր ղեկավարը հայտնի է որպես անզիջում քաղաքական գործիչ: Այդ պատճառով էլ շատերն սպասում են «Սաղվալ»-ի քաղաքական գծի կոշտացում հարավային հարևանի՝ Ադրբեջանի նկատմամբ, մասնավորապես լեզգիներին ինքնավարություն տրամադրելու համար: ■

Ձերբակալվել են մաքսանենգներ

2,5 միլիոն ռուբլու մաքսանենգ ապրանք է բռնագրավվել Իրանից վերադարձող չորս ադրբեջանցիներից: Նրանց ձերբակալել են Ջալիլաբադի շրջանի սահմանապահները: Ադրբեջանի Պետական սահմանի պահպանության կոմիտեի լրատվական կենտրոնի տվյալներով, վերջին մի քանի օրերին հարավային սահմաններում ձերբակալվել են 100-ից ավելի մարդիկ, որոնցից 26-ը՝ իրանցիներ: Առգրավվել է մի քանի պարկ պղնձի թափոն, 16 մոտոցիկլ, 67 գլուխ անասուն: Հաճախակի են դարձել դեֆիցիտ ապրանքները Ռուսաստան տանելու դեպքերը: ■

Պատահար Ադրբեջան–Իրան սահմանում

Սեպտեմբերի 9-ին, ժամը 18:30-ին Իրանի ժանդարմները հրաձգային զենքից կրակ են բացել Ջալալաբադի շրջանի Ահմեդաբադ գյուղի ուղղությամբ: Ինչպես հաղորդեցին սահմանների պահպանության պետական կոմիտեի տեղեկատվության կենտրոնից, Ադրբեջանի սահմանապահներն իրենց զուսպ են պահել: Զոհեր չկան: Ադրբեջանական կողմը պատրաստվում է բողոք ներկայացնել Իրանի սահմանապահ կոմիսարին այս պատահարի կապակցությամբ: Մանրամասները ճշտվում են: ■

Ադրբեջանի ՆԳ նախարարը «Գորշ գայլերի» ղեկավար

Ադրբեջանի ՆԳ նախարար Իսկանդեր Համիդովի հետ հանդիպման ժամանակ լրագրողներն իմացան, որ «Գորշ գայլեր» համաշխարհային կուսակցության ղեկավարների 1992 թ. հունիսին ԱՄՆ-ում կայացած խորհրդակցության ժամանակ նա ընտրվել է կուսակցության նախագահի Ալփարսլան Թյուրքեշի պաշտոնական փոխարինող: Կուսակցության ադրբեջանական մասնաճյուղը, որի ղեկավարներից մեկն էլ Իսկանդեր Համիդովն է, պաշտոնապես գրանցված չէ Ադրբեջանի արդարադատության նախարարությունում, բայց ունի մոտ 20 հազար անդամներ: Կուսակցության հիմնական սկզբունքներն են ազգի ամբողջականությունն ու տարածքի անձեռնմխելիությունը: Կուսակցության անդամները պետք է հավատարիմ լինեն երդմանը և անխնա՝ թշնամիների նկատմամբ: «Գորշ գայլերի» կուսակցությունը հայտնի է նաև որպես պանթյուրքական կազմակերպություն: ■

Ֆյոդոր Ռեուտի նոր նշանակման որոշ մանրամասներ

Ինչպես հայտնի դարձավ «Նոյյան տապան» գործակալությանը, մինչև 1992 թ. դեկտեմբերի 31-ը գեներալ-լեյտենանտ Ռեուտը կատարելու է Անդրկովկասի զինվորական հրամանատարի, իսկ 1993 թ. հունվարի 1-ից Անդրկովկասում տեղաբաշխված ռուսական զորքերի հրամանատարի պարտականությունը: Այդ խմբի մեջ են մտնում Վրաստանում տեղաբաշխված ռուսական զորքերը, ինչպես նաև Հայաստանում գտնվող յոթերորդ գվարդիական բանակը, որի շտաբը գտնվում է Երևանում: Ադրբեջանում տեղաբաշխված չորրորդ բանակը կազմալուծվել է սեպտեմբերի 1-ից: ■

Շավարշ Քոչարյանը պարզաբանում է Վազգեն Մանուկյանի՝ ԱԺՄ-ից դուրս գալու հանգամանքները

«Ազգ»-ի սեպտեմբերի 11-ի համարում տպագրվել էր մի հաղորդագրություն, ուր նշվում էր ԱԺՄ-ից Վազգեն Մանուկյանի դուրս գալու մասին: Հաղորդագրության մեջ ԱԺՄ-ի խորհրդարանական խմբի նախագահ Շավարշ Քոչարյանը հաստատում էր, որ «ԱԺՄ խորհրդի նիստը որոշել է Վ. Մանուկյանին ազատել Միության անդամությունից, քանի որ նա համաձայնություն է տվել աշխատել պետական կառույցներում, որն էլ իր հերթին հակասում է ԱԺՄ-ի քաղաքական կուրսին»: Ընդ որում, այս միտքը տառացիորեն մեջբերվում էր մեր թղթակցին Շավարշ Քոչարյանի տված բացատրությունից, որից նա այժմ հրաժարվում է: Հաղորդման հրապարակումից հետո խմբագրություն զանգահարեց Շավարշ Քոչարյանը և խնդրեց հրապարակել իր ասածի պարզաբանումը: Սակայն օրվա վերջում, երբ թերթի հերթական համարը պատրաստ էր տպագրության, նա զանգահարեց և խնդրեց չտպագրել իր պարզաբանումը, պատճառաբանելով, թե ԱԺՄ խորհուրդը հանդես է գալու հայտարարությամբ, և իրենք որոշել են վաղօրոք ոչ մի բացատրություն չհրապարակել: Ընդառաջելով պրն. Քոչարյանի խնդրանքին, մենք նրա խոսքը չտպագրեցինք: Սակայն հաջորդ օրը «Երկիր» օրաթերթը հրապարակեց «ընկերային ոճով» գրված մի բացատրություն, չմոռանալով նշել հատկապես «Ազգ»-ի սխալ լրատվությունը: Իսկ ԱԺՄ-ի անդամ Դավիթ Վարդանյանը, խախտելով իր իսկ գործընկերոջ ասած պայմանը, տվել է իր բացատրությունը: Մի խոսքով, «Երկիրը» շտապել է «Ազգ»-ի հրապարակած լուրից լուր սարքել: Մինչդեռ «Ազգ»-ը, հավատարիմ մնալով հեղինակային իրավունքները հարգելու իր սկզբունքին, այլևս չի կարող չհրապարակել Շավարշ Քոչարյանի բացատրությունը, որն էլ, ըստ էության, բացում է նախկինում ասվածի փակագծերը:

Շ. ՔՈՉԱՐՅԱՆ. «Իրոք, եղել է խորհրդի որոշում՝ ԱԺՄ-ից Վազգեն Մանուկյանի դուրս գալու մասին, քանի որ նա համաձայնություն է տվել աշխատանքի անցնել գործադիր մարմնում: Խորհուրդը հաշվի է առել երկու հանգամանք: Առաջին, քանի՛ որ այդ աշխատանքը կապված է պաշտպանության ոլորտի հետ, ապա, համաձայն Հայաստանի Հանրապետության օրենքի, նա պետք է դուրս գա կուսակցությունից: Բայց դա չէ միակ պատճառը, չէ՞ որ կարելի էր սպասել նշանակմանը և դրանից հետո միայն դուրս գալ:

Երկրորդ և միգուցե հիմնական պատճառն այն է, որ ԱԺՄ-ն չի տեսնում որևէ հնարավորություն, նույնիսկ Վազգեն Մանուկյանի համար, ազդելու վարվող սխալ քաղաքականության վրա և շտկելու ստեղծված ծանր վիճակը ռազմական ոլորտում: Նա ստիպված կլինի կամ մերվել իշխող խմբի հետ և ընդունել նրանց քաղաքականությունը, կամ կրկին դուրս կմղվի: ԱԺՄ-ն և մի քանի կուսակցություններ կողմ էին, հաշվի առնելով Արցախի և Հայաստանի պաշտպանության ծանր իրավիճակը, համագործակցել ՀՀ նախագահի հետ՝ հետևյալ տարբերակով. Գերագույն խորհրդի կողմից օրենքով ստեղծվող պաշտպանության խորհրդի միջոցով ստանալ լիազորություններ և իր վրա վերցնել պատասխանատվությունը՝ դեպքերի հետագա զարգացման համար: Այդ տարբերակի իրագործման դեպքում Վ. Մանուկյանը կկարողանար իրագործել քաղաքական գործչի և կազմակերպչի իր ունակությունները: Սակայն այդ տարբերակը մերժվեց ՀՀ նախագահի կողմից»:

Ա. Հ.

digitised by A.R.A.R.@

Սահմանների առաձգականությունը եւ Ղարաբաղը

Պետությունների եւ այլ տարածքային կազմավորումների սահմանները հստակորեն արտահայտված են միայն քարտեզների վրա: Բնության մեջ դրանք գոյություն չունեն: Իսկ երբ հաշվի առնենք նաեւ, որ պետությունները (խոսքն այստեղ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի մասին է) նոր են կազմավորվում եւ կազմավորման հենց առաջին փուլում պատերազմում են միմյանց դեմ, ապա պարզ է դառնում, որ սահմանների անձեռնմխելիության սկզբունքը կիրառելի է միայն այնքանով, որքանով դա ձեռնտու է այդ սկզբունքի միջազգային քարկահարներին: Չենք ուզում որպես ապացույց բերել Արծվաշենի օրինակը, որովհետեւ պետական սահման ունենում է միայն վերջնականապես կայացած պետությունը, որն էլ իր սահմանների խախտման եւ, առավել եւս, տարածքային-կորուստների դեպքում պարզապես պատերազմ է հայտարարում՝ ինչպես ասում են, դրանից բխող բոլոր հետեւանքներով: Եւ քանի որ ո՛չ Հայաստանը, ո՛չ Ադրբեջանը նման քայլեր մինչեւ օրս չեն ձեռնարկել, ուրեմն կարելի է վստահորեն ասել, որ երկու երկրների միջեւ պետական սահմանն իր ամբողջական առումով առայժմ գոյություն չունի:

Միակ իրական սահմանը փաստորեն երկու ժողովուրդների էթնիկական սահմանն է, որն էլ շարունակ փոփոխվում է՝ ռազմաճակատի գծի հետ միասին: Իսկ այդ էթնիկական սահմանը մի «բերություն» ունի՝ այն փոխվում է միայն ի վնաս հայերի, որովհետեւ՝ Ղարաբաղը ոչ միայն ի վիճակի չէ բնակեցնել իր ազատագրած նախկին ադրբեջանաբնակ տարածքները, այլեւ մեծ դժվարությամբ է կարողանում վերադարձնել նույնիսկ մեկ անգամ կորցրած եւ վերստին ազատագրված հայկական գյուղերի բնակչությանը:

Բայց երբ միջազգային հանրության կողմից այդպես էլ առայժմ չճանաչված Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության իրական սահմանը ճիշտ եւ ճիշտ ռազմաճակատի գիծն է, ապա լիարժեք պետություն կոչվելու հավակնություններ ունեցող Հայաստանի սահմանները պետք է, որ իսկապես անձեռնմխելի լինեին: Ի դեպ, նույնը կարելի է ասել նաեւ Ադրբեջանի մասին: Մինչդեռ իրադարձությունները վկայում են, որ հայ-ադրբեջանական սահմանում նույնպես գործում է այսպես կոչված «կոպիտ ուժի» օրենքը: Եւ որքան էլ Հայաստանի իշխանությունները հայտարարեն, թե, ասենք, վաղուց արդեն հայաբնակ Քյարքիում ապրում են Ադրբեջանի քաղաքացիներ (խոսքն, ըստ ամենայնի, Ադրբեջանից բռնագաղթված հայերի մասին է), կամ Ադրբեջանը հայտարարի, թե Արծվաշենում այժմ բնակվում են Հայաստանի քաղաքացիներ (բնականաբար՝ ադրբեջանցիներ), ոչ մեկի համար գաղտնիք չէ, որ դրանք պարզապես ձեւական հայտարարություններ են, որոնք իրական պատկերն ամենեւին չեն փոխում:

Իսկ միջազգային հանրությունը (տվյալ դեպքում «միջազգային հանրություն» ասելով ամենից առաջ պետք է հասկանալ Ռուսաստանին, որովհետեւ Անդրկովկասն առաջվա պես մնում է Ռուսաստանի ազդեցության գոտում, եւ այլ երկրների ազդեցությունը հայ-ադրբեջանական հակամարտության ընթացքի վրա ուղիղ համեմատական է այդ երկրների՝ Ռուսաստանի վրա ունեցած ազդեցությանը) բավականին անտարբեր է սահմանային փոփոխությունների նկատմամբ, քանի դեռ դրանք էական փոփոխություններ չեն մտցնում ամբողջ շրջանի աշխարհաքաղաքական իրավիճակի մեջ: Իսկ այդպիսի փոփոխություններ կլինեն, երբ, օրինակ, Հայաստանը զրկվի Իրանի հետ ընդհանուր սահմանից կամ Նախիջեւանը՝ Թուրքիայի: Եւ քանի դեռ այս շրջաններում «ամեն ինչ նորմալ է», Ռուսաստանի միակ մտահոգությունը լինելու է հնարավորին չափ ձգձգել ղարաբաղյան պատերազմը՝ դրանով իսկ ապահովելով շրջանի վրա ունեցած իր ազդեցության մենաշնորհը: Այնպես որ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի՝ միմյանց «ագրեսոր» հորջորջելու մարաթոնը վաղուց արդեն չի հետաքրքրում միջազգային հանրությանը, որովհետեւ թեեւ նրանց համար պարզ է, թե իրականում ով է ագրեսորը, բայց ավելի պարզ է, որ ի վերջո կողմերից որեւէ մեկին ագրեսոր հռչակելիս յուրաքանչյուրը հաշվի է առնելու ոչ թե իրականությունը, այլ սեփական շահերը: Ուստի կարիք չկա չափից ավելի վախենալ ագրեսոր անվանվելու հեռանկարից, մանավանդ, որ «վերապահումներով» պատերազմելը բացասաբար է անդրադառնում ոչ միայն ռազմաճակատի, այլեւ ժողովրդի ոգու վրա:

Պատերազմի մասին: Ադրբեջանը վաղուց արդեն ոչ մի տարբերություն չի դնում Ղարաբաղի եւ Հայաստանի դեմ մղվող պատերազմների միջեւ՝ շարունակ հայտարարելով, թե Ղարաբաղում կռվում է Հայաստանի այսպես կոչված «էքսպեդիցիոն կորպուսը»: Ավելին՝ Ադրբեջանը ոչ միայն բավականին հաճախ հայտարարում է գոյություն չունեցող «Հայաստանի էքսպեդիցիոն կորպուսի» զորամասերի ոչնչացման մասին, այլեւ Հայաստանի սահմանամերձ շրջանների դեմ կիրառում է նույն զինատեսակները, ինչ Ղարաբաղում՝ տանկեր, «Գրադ» կայանքներ, ռազմական ինքնաթիռներ եւ այլն:

Հայաստանը ռազմական առումով պաշտոնապես ներկա չէ Ղարաբաղում, եւ սրա համար կան քաղաքական ինչ-ինչ նկատառումներ: Բայց Հայաստանը կարող է եւ պարտավոր է ավելի ուժգին ճնշել իր սահմանամերձ բնակավայրերն անընդհատ հրետակոծող կրակակետերը, դրանով իսկ թուլացնելով Ղարաբաղի վրա իրականացվող ռազմական ճնշումն ու կողմնակի կերպով օգնելով նրան:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ինքնապաշտպանության կոմիտեի անդամ Արկադի Կարապետյանն ասում է, որ երբ Հայաստանը չօգնի Ղարաբաղին, վերջինս «կարող է կռվել, որովհետեւ նրա պաշարներն անսպառ չեն»:

Այստեղ համարձակություն պիտի ունենանք խոստովանելու, որ խոսքն ամենայն հավանականությամբ առաջին հերթին մարդկային պաշարների մասին է, որովհետեւ զենքի ու զինամթերքի առումով Ադրբեջանի պաշարները նույնպես անսպառ չեն. վերջին հաշվով հակամարտ կողմերն օգտվում են նույն «կարասից»: Պատերազմը նորանոր երիտասարդ կյանքեր է պահանջում, եւ պատերազմի ամբողջ դաժանությունն էլ հենց այն է, որ ստիպված ենք այդ կյանքերը նույնպես «պաշարներ» կոչել, որովհետեւ այլընտրանք չկա: Չկա, երբ որոշել ենք կռվելով հաստատել մեր իսկ հողի վրա ապրելու մեր իրավունքը:

Վերջին հաշվով իրավիճակն այնպիսին է, որ կամա թե ակամա շրջանի նույնիսկ «պետական» կոչված սահմանները շատ առաձգական են, իսկ պատմությունը ցույց է տալիս, որ հայ ժողովրդի էթնիկական սահմանները պահպանվում են միայն այն դեպքում, երբ դրանք համընկնում են պետական սահմանի հետ:

ԱՐՄԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Ճարը եւ ճար անողները

Քանդելով էլ կարող ես շինելու տպավորություն ստեղծել: Ուրեմն եւ ամեն մի սուտ կամ սխալ, կամաց-կամաց հաջորդ պահին հերքվելով հանդերձ, չի դադարում գոյություն ունենալ իբրեւ ճիշտ: Ըստ այդմ էլ հանգիստ կարելի է ի լուր ամբողջ ժողովրդի հայտարարել, թե հանրապետությունը այսուհետ եւ ցորենի բավականաչափ պաշարներ ունի, եւ հացի հերթերը զուտ խուճապի արդյունք են, իսկ հենց հաջորդ լուրի միջոցով տեղեկացնել, որ Հայաստանի հասցեով ուղարկված ցորենի վագոնները արդեն բավական ժամանակ է «հանգստանում են» Աբխազիայում: եւ այդ նույն Աբխազիայի կողմից կամրջային շրջափակման պատճառով է, որ մի շատ կարճ ժամանակով չխցած բենզինավաճառները կամաց-կամաց նորից են լույս ընկնում՝ չնախատեսված վայրերում բենզինի վաճառքն արգելող որոշումից հետո «400 ռուբլիանոց» բենզինը «փոխարինելով» «1200 ռուբլիանոցով»: Ու մինչ լրատվության միջոցները ընչասպառ լինելով հայտնում են բենզինի գինը, մյուս օրը պարզվում է, որ նրանք «սխալվել են», քանզի իրենց հայտնած գինն արդեն պատմություն է: Ի դեպ, մեզանում կարծես պատմության էջերը լցնել են շտապում, ըստ երեւույթին ելնելով նրանից, որ մենք պատմական ժողովուրդ ենք, եւ այսուհետ էլ հարկավոր է հաստատ պահել մեր տեղը պատմության մեջ: Ուրեմն, «պետք է» ինչքան կարելի է նոր օրենքներ ընդունել, բայց գործել նախկին մեխանիզմներով, որպեսզի ինքնաշեն լինենք, եւ պատմությունը հիշի մեզ: «Պետք է» մեր «աջով» քայլենք պատմության ճանապարհով, որ մեզ վրա «շուն չհաչեցնենք», իսկ «հաջողներին» էլ ոչ թե փայտով խփենք ու քշենք, որ ցավից ու ահից «եկած ճամփան մոռանան», այլ թերանները մի բան գցենք, որ մի քիչ հանգստանան, իսկ հետո... մի բան կանենք: Դրա համար մեր ունեցած ամեն մի ճանապարհին զուգահեռ մեկն էլ ենք կառուցում: Դրա համար ենք ձեռք քաշել Հայաստանն ու Վրաստանը միացնող կամրջից (Նոյեմբերյանի եւ Մառնեուլի շրջանների սահմանագծում), քանզի «բասնոնները» չեն երաշխավորում մեր անվտանգությունն այդ շրջանում, իսկ «պարոնները», անշուշտ, այդ հարցի կարգավորման համար մտածում են պատգամավորական հանձնախումբ ստեղծել: Չնայած որ այդ նույն կամրջից քիչ հեռու աշխույժ առեւտուր է ընթանում վերոհիշյալ շրջանների բնակիչների միջեւ, առանց վտանգի առկայության:

Լավ է, որ փակված ճանապարհներն ու կամուրջները շատ չեն, այլապես հարկ կլիներ ողջ խորհրդարանը հանձնախմբերի բաժանելով ուղարկել այդ կետերը: Ու այդժամ էլ պիտի մտածեինք, թե ինչպես անենք, ինչ անենք, ում բերենք, որ օրենքներ ընդունենք:

Զարմանալի մի օրինաչափությամբ, թե սովորույթի ուժով որեւէ որոշում կամ հրամանագիր ուղեկցվում է մի արտասովոր արդարացումով, թե դա միակ ելքն է, եւ ուրիշ ճար չկա: Բայց եւ այնպես, գուցե ճար կա, ճար անո՞ղ չկա: Չէ որ շատ հաճախ ճար եղած դեպքում էլ միայն նախատեսվում է ճար անել, այն էլ անհայտ է, թե երբ է նախատեսվում այդ «ճար անելը» քննարկել:

Նախատեսելուց առաջ հարկավոր է նախ տեսնել եւ ոչ թե հետո, որովհետեւ ըմբռնումով մոտենալիս «դյուրըմբռնելին» կարող է «թյուր ըմբռնելի» դառնալ, իսկ ամենավերջում՝ «անըմբռնելի»:

Դա ակնկալելը բնավ էլ անհնարին բան չէ, քանզի պետության կառուցման եւ հաստատման ճանապարհին կատարվող յուրաքանչյուր քայլ անձայն, «հալած յուղի տեղ» ընդունելով սեփական կամքով կարելի է նպաստել այդ պետությունը խախուտ հիմքերի վրա կանգնեցնելուն: Բայց չէ՞ որ այդ չէ մեր նպատակը:

ԳԱԳԻԿ ՆԱՀԱՊԵՏՅԱՆ

Մանվել Սարգսյան. «ԵԱՀԽ-ի առաքելությունը տապալվեց»

«Ղարաբաղյան հակամարտության խաղաղ կարգավորման ԵԱՀԽ-ի առաքելությունը տապալվեց»: Այսպես բնութագրեց Հռոմում կայացած վերջին հանդիպման արդյունքները Լեռնային Ղարաբաղի պատվիրակության անդամ, Հայաստանում ԼՂՀ մշտական ներկայացուցիչ Մանվել Սարգսյանը:

«Սնարք»-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ նա հաղորդեց, որ ԵԱՀԽ-ի Մինսկի խմբի միջնորդական առաքելության տապալման մեղավորները հիմնականում Ադրբեջանի ներկայացուցիչներն են, որոնք, ըստ էության, հրաժարվել են ընդունել Լեռնային Ղարաբաղում զինադադար հայտարարելու պայմանները:

Ըստ որում, նա նշեց, որ Ադրբեջանի ոչ կոնստրուկտիվ դիրքորոշումը հարուցել է գործնականապես հանդիպմանը ներկա բոլոր պատվիրակությունների ափսոսանքը:

Սարգսյանի խոսքերով, հանդիպման մասնակիցներն անհետեւողականություն են ցուցաբերել նաեւ բանակցություններում ԼՂՀ կարգավիճակի որոշման հարցում: Առավել եւս, ինչպես պարզ դարձավ Հռոմում, նույնիսկ «Լեռնային Ղարաբաղի ընտրված ներկայացուցիչներ» «աղոտ» կարգավիճակը չէր բավարարում Մինսկի խմբի շատ անդամների:

«Պարզ է, շարունակեց Մանվել Սարգսյանը, *որ նման պայմաններում միջնորդների աշխատանքը շարունակելը փաստորեն կորցնում է իր ամբողջ իմաստը: Ուստի*, նշեց մշտական ներկայացուցիչը, *անհրաժեշտ է փնտրել խնդրի խաղաղ կարգավորման այլ մեխանիզմներ*»: ■

«Քաղաքականությունը, գործարարությունը միայն տղամարդկանց մենաշնորհը չէ...»

Այսպես են գտնում «Հայ կին» Հայաստանի ձեռնարկատեր կանանց միության անդամները եւ այդ ուղղությամբ լուրջ քայլեր ձեռնարկում: Ազգային քաղաքականության, առաջնորդի պարտականություններ ստանձնելուն պատրաստ լինելու համար նրանց կօգնի Երեւանում սեպտեմբերի 18-20-ը անցկացվելիք *«Կանայք, առաջնորդումը եւ դեմոկրատիան Հայաստանում»* խորագրով համաժողովը: Այն նախաձեռնել են Ժնեվի, Նյու Յորքի, Վաշինգտոնի, Քեմբրիջի, Բոստոնի «Առաջնորդ կանանց» ազգային խորհուրդները, որին կմասնակցեն հայ եւ ամերիկյան գրեթե 100 կազմակերպություններ:

«*Համաժողովը նպատակ ունի նաեւ կառուցել միջհիմնարկային կամուրջներ՝ շարունակելու համար երկու երկրների կանանց միջեւ ստեղծված գործնական կապերը, օգնելու գեղեցիկ սեռին՝ դառնալ ավելի ինքնավստահ, ինչպես նաեւ խրախուսել նրանց առավել ակտիվ մասնակցություն ցուցաբերելու Հայաստանի հասարակական կյանքին եւ այլ խնդիրների լուծմանը*», ասաց «Հայ կին» միության նախաձեռնող խմբի անդամ, հայաստանցի, ազգությամբ հնդկուհի Սանտոշ Արորա-Ավագյանը:

ՀԱՍՄԻԿ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Մայրերն ընդդեմ բռնության

Սեպտեմբերի 20-ին Երեւանում տեղի կունենա զինվորների մայրերի միջազգային համաժողով, որն անց է կացվում «Հայաստանի զինվորների մայրերի կոմիտե» կազմակերպության նախաձեռնությամբ:

Ինչպես հաղորդեց նրա նախագահ Գրետա Միրզոյանը, նման հավաքի կազմակերպման միտքը ծագել է դեռեւս 1991 թ., ԵԱՀԽ-ի շրջանակներում Մոսկվայում անցկացված «Հանուն խաղաղության եւ զինաթափման» կոնգրեսի աշխատանքներին մասնակցելու ժամանակ:

Հայ կանայք վստահ են, որ հանուն խաղաղության եւ ընդդեմ բռնության պայքարում իրենց կհաջողվի միավորել աշխարհի բոլոր երկրների մայրերի ուժերը:

Համաժողովում, երբ հաջողվի միջազգային միություն ստեղծել, նախատեսվում է ընդունել հետեւյալ փաստաթղթերը՝ կազմակերպության հռչակագիրը, բոլոր պետությունների ղեկավարներին ուղղված նամակ, ինչպես նաեւ դիմել Անդրկովկասի կանանց՝ ազգամիջյան պատերազմի դեմ հանդես գալու կոչով:

Հնարավոր է, որ միջազգային կազմակերպության կենտրոն ընտրվի Հայաստանը:

Ավելացնենք նաեւ, որ համաժողովի կազմակերպման գործում զինվորների մայրերի կոմիտեին օգնում են հանրապետության նախագահի աշխատակազմը, պաշտպանության նախարարությունը եւ հանրապետական զինկոմիսարիատը:

Հ. Պ.

digitised by A.R.A.R.@

Գիշանգղները Ղարաբաղի երկնքում

«Ո՞վ է ռմբակոծում Ստեփանակերտը», հարցնում է Ռուսաստանի պաշտպանության նախարարության պաշտոնաթերթ «Կրասնայա զվեզդա»-ն եւ հարցին պատասխանում անտովոր ձեւով. «Հեռուստատեսությամբ ցուցադրվեցին սարսափելի տեսարաններ՝ ադրբեջանական ավիացիայի կողմից Ստեփանակերտի ռմբակոծման հետեւանքները: Առաջներում էլ էինք տեսել տների փլատակներ, զոհվածների արյուն... Սակայն այս անգամ... Դժվար է շարունակել...

Հաղորդավարի ձայնը խզվեց, երբ խոսում էր այդ մասին. խոսքը մինչ այդ խորհրդային բանակին պատկանող Су-25 գրոհային ինքնաթիռների մասին էր»:

Այս դառնագին խոսքերը պատկանում են «Կրասնայա զվեզդա» մոսկովյան թերթի երկու թղթակիցների գրչին: Նման հուզիչ դատողություններից հետո մտածում ես, որ հիմա զինվորական լրագրողներն անարգանքի սյունին կգամեն մարդասպան օդաչուներին, որոնք ռմբակոծում են ոչ թե հակառակորդի մարտական դիրքերը, այլ խաղաղ բնակիչներին՝ երեխաներին, կանանց, ծերերին: Ամենեւին ոչ: Զարմացնում է հրապարակման մեջ, ներում խնդրող տոնը: Թերթն իրեն թույլ է տալիս վարձկան մարդասպանների հանցավոր վարքագիծը բացատրել նրանց կենցաղային, ընտանեկան դժվարություններով՝ կապված նախկին խորհրդային բանակի քայքայման հետ:

Ակամայից հիշում ես այդ նույն «Կրասնայա զվեզդա» թերթի վերաբերմունքը, երբ ժամանակին մերկացնում էր Վիետնամի խաղաղ գյուղերի եւ քաղաքների ռմբակոծությունները ամերիկյան օդուժի կողմից: Այն ժամանակվա զայրույթն օրինական էր: Իսկ հիմա՞: Մոսկվայից հեռու, լեռներում մի ժողովուրդ է ոչնչանում: Շատերի համար անհայտ վայրում: Բայց, կարծում ենք, ոչ «Կրասնայա զվեզդա»-ի համար: Զինվորական լրագրողները չեն կարող չիմանալ, որ իրենց հայրենակիցները ավերում են իրենց բանակի երեք մարտիկների հայրենիքը, որոնք վերջին պատերազմում բարձրացրին ռուսական զենքի փառքը: Ինչեւէ: Եզրակացությունները թողնում ենք ընթերցողին:

Հ. Լ.

Ո՞ւմ ձեռքով էին օդ բարձրանում այդ մահաբեր թռչունները: Ավագ լեյտենանտ Վագիֆ Կուրբանովը Սիթալ-չայ ավանի մոտ խարսխված գրոհային ավիացիայի օդաչուն էր: 1992 թվականի ապրիլի 8-ին իր երկու հայրենակիցների՝ ինքնաթիռի տեխնիկ լեյտենանտ Ֆ. Մահմեդովի եւ ավիամեխանիկ դրոշակակիր Ա. Կուլիեվի հետ միասին Կուրբանովը փախցրեց Су-25 ինքնաթիռը: Արկածախնդրությունը հաջողվեց: Կուրբանովը մի քանի անգամ գրոհայինը օդ էր բարձրացրել, նպատակ ունենալով ռմբակոծել Լեռնային Ղարաբաղում: Այնուհետեւ հայտարարվեց, որ ինքնաթիռը խփվել է: Այժմ Վագիֆ Բախտիար օղլի Կուրբանովի մասին ոչ մի լուր չկա: Սակայն Су-25-ի մասին «առասպելը» կենդանի է: Վերջերս մի նոր հաղորդում եղավ խփված գրոհայինի մասին:

Ադրբեջանական քանի՞ Су-25 գոյություն ունի: Նրանք խո՞ւմբ հոսում են Ղարաբաղի երկնքում, ահ ու սարսափի մատնելով խաղաղ բնակիչներին, թե՞ մնում են լրատվական գործակալությունների, թերթերի, ռադիոյի եւ հեռուստատեսային հաղորդումներում: Եւս մի հարց. իրականում ի՞նչ է իրենից ներկայացնում ադրբեջանական օդուժը:

Սկզբից պարզենք Су-25-ի մասին տեղեկությունը: Այն հանցավոր պարագաներում փախցվել էր Սիթալ-չայի օդանավակայանում գտնվող գրոհային գնդից: Այո, օդ էր բարձրացել, փորձել էր գրոհել: Սակայն խփվել էր: Իսկ ուրիշ Су-25 Ադրբեջանում չկա: Սիթալ-չայի գունդը Կուրբանովի ջանքերով կորցնելով ինքնաթիռը՝ Ադրբեջանից ընդմիշտ հեռացավ: Սակայն ինքնաթիռները շարունակում են թռչել, ռմբակոծել՝ սարսափահար անելով Ղարաբաղի կանանց, երեխաներին: Այդ ի՞նչ ինքնաթիռներ են: Ադրբեջանի տարածքում տեղադրված էին ԽՍՀՄ զինված ուժերի եւ հակաօդային պաշտպանության ուժերի մի քանի զորամասեր: Հետո գնդերն անցան Ռուսաստանի իրավասության տակ: Իհարկե, ստեղծելով իր բանակը, Ադրբեջանն ուժեղացրեց ճնշումը ռուսաստանյան կայազորների վրա, յուրացնելու զավթելու սպառազինությունը եւ տեխնիկան: Գործի դրվեց ամեն ինչ՝ եւ խնդրանք, եւ կաշառք, եւ վերջնագիր, եւ զինված հափշտակում: Եղան հարձակումներ, փոխհրաձգություն: Այս բոլորը չշրջանցեց նաեւ օդուժը: Կայազորները ենթարկվեցին պաշարման, օդային տեխնիկան շարքից բարբարոսաբար դուրս բերվեց: Այս պայմաններում սկսվեց օդային զորամասերի փոխադրումը: Այն հիմնականում հաջողվեց:

Սակայն ինչ-որ բան, իհարկե, մնաց: Մի մասը պայմանավորվածության համաձայն, մյուսը՝ սաբոտաժի հետեւանքով փչացած վիճակում:

Ի՞նչ մնաց, ինչով կարելի էր թռչել եւ, գլխավորը, ռմբակոծել: Ինչպես պնդում են ռազմաօդային ուժերի գլխավոր շտաբում, Су-25-ը ընդամենը մի հատ էր: Կան նաեւ Նասոսնի օդանավակայանում առեւանգված հակաօդային պաշտպանության մի քանի գրոհային МиГ-25-եր: Շարքից դուրս բերված մի քանի ինքնաթիռ կա Դալյարում: Սակայն, ավիամասնագետների կարծիքով, գրոհային ինքնաթիռի վերասարքավորումը ռմբակոծչի անհնար է: Իսկ փչացած տեխնիկան վերանորոգելն ավելի բարդ է:

Այո, Ադրբեջանի ռազմաօդային ուժերն ունեն երեք МиГ-21: Որտեղի՞ց են դրանք վերցվել՝ մեզ չհաջողվեց պարզել: Նրանցից երկուսն արդեն փորձարկված են: Ադրբեջանի ռազմաօդային ուժերն ունեն չեխոսլովակյան արտադրության 72 ուսումնական L-29 ինքնաթիռ:

Նրանք պատկանում էին Արմավիրի օդաչուական ուսումնարանին եւ «սեփականացվել» էին Ադրբեջանի կողմից: Դրանց մեծամասնությունը թռիչքային պաշարը սպառել է: Իսկ այդ ինքնաթիռները սահմանված են օդաչուների նախնական ուսուցման համար: Այնպես որ ուզածդ օդաչուական ուսումնարանի շրջանավարտը կարող է նստել L-29-ի ղեկանիվի մոտ: Այդ ինքնաթիռը կարելի է սարքավորել մինչեւ 100 կիլոգրամանոց երկու ռումբեր՝ կախելու համար: Կարելի է նաեւ ամրացնել երկու հրթիռային արկ: Ստացվում է բավականին ուժեղ ռազմական մեքենա: Ավիամասնագետների կարծիքով, հենց L-29-երը, խարսխվելով Սալյանի եւ Փիրազարքի օդանավակայաններում, հարձակվում են կատարում Ղարաբաղի վրա: Գետնից այդ ինքնաթիռը թվում է գրոհային: Ահա թե որտեղից է գալիս Су-25-ի վերաբերյալ առասպելի կենսունակությունը: Չնայած դրան, ղարաբաղցիները պնդում են, որ իրենք լավ վարժվել են ինքնաթիռները տարբերելու հարցում: Այո, ըստ երեւույթին, մասնագետը չի շփոթի: Իսկ ահաբեկված, ռմբակոծության ենթարկված մարդի՞կ: Այնուամենայնիվ, ղարաբաղցիները պնդում են, որ իրենց ռմբակոծում են հենց Су-25-երը, եւ որ օգոստոսի 20-ին այդպիսի մի գրոհային նրանք խփել են: Օդաչուն փրկվեց պարաշյուտով եւ գերի վերցվեց:

Այս պատմությունը պարզելու համար դիմեցինք Մոսկվայում Հայաստանի մշտական՝ ներկայացուցչությանը: Եւ ահա թե ինչ իմացանք: Օդաչուն՝ նախկին կապիտան Ալեքսանդր Վերչենկոն, 26 տարեկան, ծնված Պոլտավայում, ծառայել է Նասոսնի օդանավակայանում: Տեղեկացանք մեր կադրային մարմիններում: Գտնվեց Ալեքսանդր Միխայլովիչ Բելչենկոն, 1952 թվականի ծնված: Այո, մի որոշ ժամանակ սա ծառայել է նշված օդանավակայանում: Սակայն գերված օդաչուն նա՞ է, թե ոչ: Մի խոսքով, խառնաշփոթ պատմություն է: Ավելի շատ խառնաշփոթություն մտցրին ղարաբաղցիների պնդումներն այն մասին, թե խփվել են եւս երեք Су-25:

Նրանցից մեկի օդաչուն ադրբեջանցի էր (ըստ երեւույթին, Վագիֆ Կուրբանովը): Մյուսի մասին ոչինչ հայտնի չէ: Երրորդն ահա Ալեքսանդր Բելչենկոն է:

Այնուամենայնիվ, ամեն օր Լեռնային Ղարաբաղից լուրեր են գալիս ռմբակոծությունների մասին:

Ադրբեջանի ավիացիան գործում է: Նրան կազմակերպող գլխավորը դարձյալ նախկին Միության նախկին օդաչուներն են: Նրանցից մի քանիսի մասին որոշ բան իմացանք: Օրինակ, հակաօդային պաշտպանության զորքերի նախկին գնդապետ Կրավցովի մասին, որն այժմ Ադրբեջանի ռազմաօդային ուժերի հրամանատարն է: Նա 1947 թվականի ծնված է: Վերջին պաշտոնը՝ հակաօդային միավորման պետի տեղակալ: Ժամանակին ծառայել է Ադրբեջանում, այս տարվա մայիսին զբաղվել էր Նասոսնիում հակաօդային պաշտպանության ավիագնդի կազմացրումով: Հենց այստեղ էլ, ըստ երեւույթին, հրավեր էր ստացել ծառայելու Ադրբեջանի բանակում: Կրավցովի մասնակցությամբ ադրբեջանական օդուժը լրացվեց մի քանի ինքնաթիռներով եւ տեխնիկայով:

Ահա մի ուրիշ, եթե կարելի է ասել, համագնդեցի՝ փոխգնդապետ Ալեքսանդր Պլեշան, 1957 թ. ծնված: Վերջին պաշտոնը՝ Դալյարում ավիագնդի հրամանատարի տեղակալ: Նաեւ զբաղվում էր ավիագնդի տեղափոխմամբ: Երեք գործընկերների հետ միասին ուղարկում էր վերջին էշելոնները: Մեկնեց տուն իրերը վերցնելու համար: Չվերադարձավ: Ըստ տեղեկությունների, այժմ ադրբեջանական ռազմաօդային ուժերի սավառնակախմբի հրամանատարն է: Մենք չգիտենք այն պարագաները, որոնց միջոցով այս մարդիկ դրժեցին իրենց երդումը: Ասում են, որ այն կատարվել է կենցաղային, ընտանեկան պատճառով: Ինչպես ասում են, ասված իրենց դատավոր:

Իսկ Ալեքսանդր Բելչենկոն... Նրան դատաստան է սպասում: Գործընկերները նրա արարքը որակում են որպես վարձկան զինվորի քայլ: Նրա ինքնաթիռի ռումբերից զոհվել են խաղաղ մարդիկ: Եւ նրան, եւ նրա նմաններին օդ է բարձրացրել լավ վաստակելու ցանկությունը: Դժբախտաբար, նրա համար դա կարող է վաս վերջանալ:

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԳԱՎՐԻԼԵՆԿՈ
ԿԻՐԻԼ ՊԵՏՐՈՎ
«Կրասնայա զվեզդա» թերթի թղթակիցներ

Սահման վասաց...

Թուրքական օդանաւի «այցելութեան» առթիւ

Դժբախտ անհաւատալի է, այսուհանդերձ կը թուի թէ այսուհետեւ կրնան պզտիկ պատահարներ դառնալ թրքական նման ոտնձգութիւնները: Այսպէս, սեպտեմբեր 6-ին, թրքական օդանաւ մը թափանցած է Հայաստանի օդային սահմանէն ներս եւ ուզած է էջք կատարել Երեւանի Զուարթնոց օդակայանը, որ արտօնութիւն չէ տուած: Երկու անյաջող փորձերը արգելք չեն եղած օդանաւին մէջի՝ «մեծարգոյ» անձերուն, որոնք պնդերեւութեամբ երրորդ անյաջող փորձ մը կատարած են:

Օդանաւին ճամբորդները բուրք բարեկամ զբօսաշրջիկներ չեն, որոնք պիտի ուզէին Երեւանի ճարտարապետութեան հիանալ եւ կամ Սեւանի ջուրերուն: Ինքնակոչ հիւրերը ինքզինքնին նկատեր են «բուրք հսկիչներու խումբ», որոնք մեզի անծանօթ «եւրոպայի սովորական սպառազինութիւններու պայմանագրի գծով» ուզած են «քննութիւն» կատարել, քանի այդ առաքելութիւնը ի կատար ածելու համար անոնք ունին «տեւական դիւանագիտական բոյլատուութիւն»:

Առաջին հերթին պատահարը կարելի է վերագրել երիտասարդական անմիտ խաղի մը, զէշ կատակի մը: Թուրք մի քանի երիտասարդներ կրնան օդանաւ մը քշել դէպի Երեւան, փորձել իջնել օդակայան, բռնավարի խնդալ թէ յաջող «արկածախնդրութիւն» մը ունեցան եւ ժամ մը վերջ անխռով վերադառնալ իրենց տուները, իրենց հետ բերելով արկածային անվնաս յիշատակ մը:

Երբ օդանաւին այս երթուղարծը անհատական նախաձեռնութիւն մըն է, ան կրնայ դառնալ փողոցային խեղկատակութեան մը շարքին, որուն հասարակ՝ նոյնքան նաեւ անարի արարք մը, քանի անոր հեղինակները ապահովաբար վստահ էին, թէ Երեւան, խուսափելու համար անհաճոյ հետեւանքներէ կամ պահելու համար Թուրքիոյ ուղղուած իր ժպտուն երեսը, պիտի բոյլատրէր, որ անմիջապէս անոնք վերադառնան իրենց մեկնակէտին, բերեւ իրենց հետ տանելով նաեւ մի քանի շիշ հայկական քոնեաք, ի նշան բարեկամութեան:

Թուրքը ցարդ պաշտօնական ոչ մէկ բացատրութիւն կամ չքմեղանք ներկայացուցած է, հակառակ Հայաստանի բողոքին, որ միջազգային պայմանագրերու կողմէ խախտում նկատած է դէպքը եւ կոչ ըրած, որ նման խախտումներ չկրկնուին: Երեւան չէ ըսած, թէ նման խախտումներու պարագային ինչ կրնային ըլլալ իր հակամիջոցները:

Անկարայի պահած այս լռութիւնը եթէ մեղսակցութեամբ չբացատրուի, կարելի է նկատել արհամարհանք մը Երեւանի իշխանութիւններուն նկատմամբ: Անկարան կ'անգոսնէ իր դրացին, որ ՄԱԿ-ի անդամ անկախ հանրապետութիւն մըն է, եւ նոյնիսկ չի զիջանիր բացատրութիւններ տալ: Ու դեռ չենք խօսիր ներում խնդրելու մասին:

Սակայն եթէ օդանաւին մէջ գտնուող անձերը իսկապէս բուրք պաշտօնատարներ են, «քննիչներ», այդ պարագային հարցը կ'առնէ շատ վտանգաւոր համեմատութիւններ: Թուրքիան կը դառնայ պարզապէս գանգսթեր մը, ոստիկանի տարազ հագած, որ ինքզինքին արտօնութիւն եւ իրաւունք կրնայ տալ անպատիժ կերպով կոխկռտելու եւ կողոպտելու դրացիի այգին:

Անկարան տակաւ ցոյց կու տայ իր օսմանեան ժանիքը հայերու հանդէպ: Միջազգային գետնի վրայ քաղաքական իր ներկայ նպաստաւոր դիրքէն օգտուած եւ լաւատեղեակ Հայաստանի տնտեսական կացութեան եւ ընդհանուր տկարութեան, ան կրնայ ինքզինքին տալ Հայաստանի վրայ հսկող ժանդարմի պաշտօնը: Թրքական բարիդրացնութեան եւ մարդասիրական ընթացումով, այս եղանակով կարելի է վարուիլ առուր հացի կարօտ եւ իրմէ ալիւր խնդրող անսուաղ դրացիին հետ:

Անկարան գիտէ, եւ եթէ չէր գիտեր՝ առիթը ունեցաւ գիտնալու, թէ Հայաստան Իրան չէ, քանի դեռ անցեալ շաբաթ իրանեան օդուժը վայրէջքի պարտադրեց թրքական ռազմական երկու օդանաւերու, որոնք այժմ անշարժացած են իրանեան ռազմախարիսխի մը մէջ, իսկ օդաչուներն ալ կը ճաշակեն արգելափակման զրկանքները:

Չենք գիտեր թէ ինչ պիտի ըլլան թրքական յաջորդ «խաղերը», բայց իրերու այս ընթացքով դժուար պիտի չըլլար գուշակելը: Յամենայն դէպս, առաջքը առնելու համար աւելի վտանգաւոր վաղորդայններու, Հայաստանի իշխանութիւնները անհրաժեշտաբար պէտք է դիմեն ազդու միջոցներու՝ թրքական նման արարքներու կրկնումին դարագային: Բնական է, որ թրքական օդանաւի մը առանց արտօնութեան Երեւանի վերեւ շրջիլը եւ այլ կարգի նմանօրինակ գրգռութիւններ պատճառ պէտք չէ ըլլան հայկական կողմին անխոհեմ հակազդեցութիւններուն, որոնք կրնան պատրուակ ծառայել թրքական ծրագիրներու յաջողութեան: Հայաստանի դէմ թրքական գրգռիչ քայլերը ողոքայրներ են, որոնց մէջ Անկարան կը խորհի թէ կ'իյնայ Երեւանը, վտանգելով Հայաստանի հողային ամբողջութիւնը եւ Արցախը: Այս նկատումները, սակայն, պէտք չէ անշարժացնեն հայկական իշխանութիւնները: Այսօրուան լռութիւնը խրախուսանք մը կրնայ նկատուիլ, որպէսզի Թուրքիան աստիճանաբար իրականացնէ իր ծրագիրը, առանց որ իր դէմ արգելք գտնէ միջազգային գետնի վրայ:

(Յապաւումներով)
ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
«Պայքար» շաբաթաթերթ
դեկտեմբեր 12, 1992 Բոստոն

digitised by A.R.A.R.@

Արման Նավասարդյան. «ՄԱԿ-ին դիմելը ուղեկից միջոցներից մեկն է»

Փոխարտգործնախարարը լուսաբանում է Ղարաբաղյան խնդրի միջազգայնացումը

Վերջին շրջանում ԵԱՀԽ-ի շրջանակներում Ղարաբաղյան խնդրի խաղաղ կարգավորման ընթացքի ձախողումը ոչ միայն իսպառ փակեց այդպես էլ չկայացած Մինսկի խորհրդաժողովի ճանապարհը, այլև հարցի քննարկումն ինքնըստինքյան տեղափոխվեց ՄԱԿ։ Սեպտեմբերի 19-23-ը ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի 47-րդ նստաշրջանի աշխատանքներին մասնակցելու նպատակով Նյու Յորք կմեկնի Հայաստանի պատվիրակությունը նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանի գլխավորությամբ։ Պատվիրակության կազմում են արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը, փոխվարչապետ Հրանտ Բագրատյանը, ինչպես նաև կառավարության այլ պաշտոնական ներկայացուցիչներ։ Այդ առիթով մեր թղթակիցը հանդիպեց պատվիրակության անդամ, փոխարտգործնախարար Արման Նավասարդյանին, որի հետ կայացած զրույցը ներկայացնում ենք ստորև։

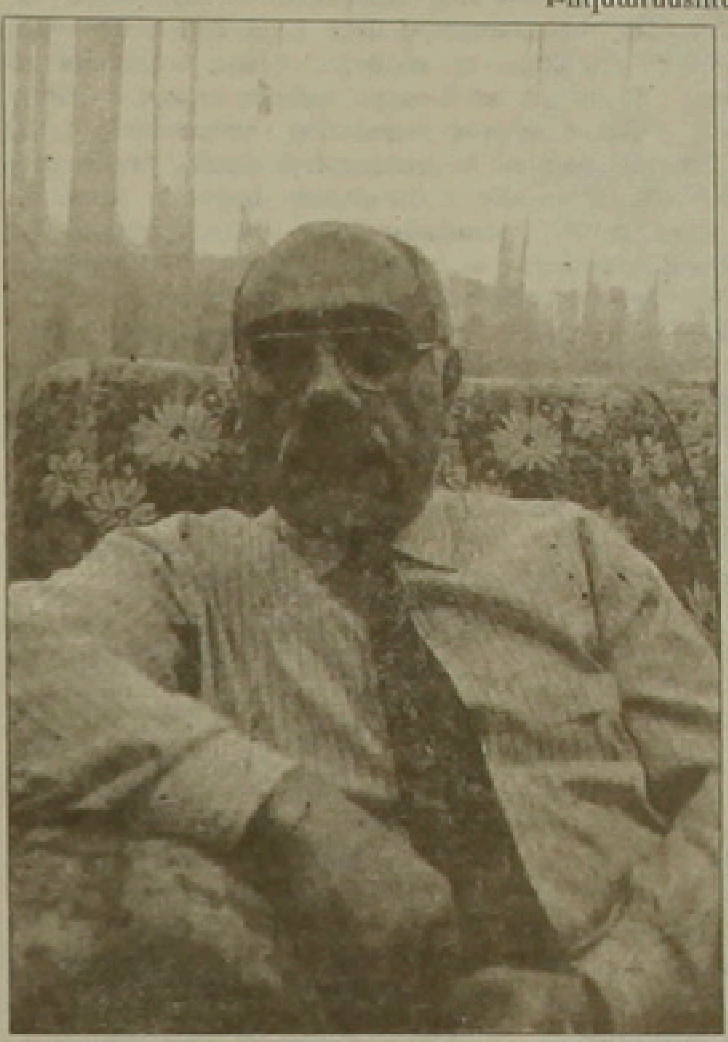

— Պրն. Նավասարդյան, ԵԱՀԽ-ի շրջանակներում Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի քննարկման առաջին փուլն իսկ ցույց տվեց, որ հարցի խաղաղ կարգավորման երաշխիքներն այնքան էլ շատ չեն։ Սակայն մենք շարունակեցինք ակտիվորեն մասնակցել այդ ընթացքին և անգամ մի փաստաթուղթ ստորագրեցինք, ըստ որի Ղարաբաղը համարվում էր Ադրբեջանի անբաժանելի մասը։ Եվ միայն այս ուշ ամիսների դիվանագիտական խաղերից հետո որոշեցինք հրաժարվել ԵԱՀԽ-ից և դիմել ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդին։ Արդյոք այս անցումն ավելի շո՞ւտ չպետք է կատարեինք։

— Երևի թե ոչ։ Բայց խնդիրն այն է, որ մենք ի սկզբանե ԵԱՀԽ-ի նկատմամբ պատրանքներ չենք տածել։ Թե՛ մեր ղեկավարության հայտարարություններում և թե՛ իմ հարցազրույցներում ու ելույթներում ասվել է, որ ԵԱՀԽ-ի նկատմամբ չունենք մեծ վստահություն ոչ այն պատճառով, որ այնտեղ ինչ-որ քաղաքական ուժերի հետաքրքրությունների հետևանքով մեզ համար կարող են անբարենպաստ պայմաններ ստեղծվել, այլ այն, որ այդ կազմակերպությունն անհրաժեշտ մեխանիզմներ չունի, և ի վիճակի չէ իր իսկ ընդունած որոշումները կյանքի կոչել։

Երբ պատերազմ է, արյուն է թափվում, երբ անընդհատ կրակում են, միայն զենքի ուժով է հնարավոր լռեցնել։ ԵԱՀԽ-ում իրոք խոսվել է տարբեր տեսությունների մասին, եղել են ամենաբազմազան տեսական բնույթ կրող հայտարարություններ, բայց մեզ մտահոգող խնդիրները մնացել են չլուծված։ Այդ առումով դրվում է ոչ միայն ԵԱՀԽ-ին մասնակցության, այլև ընդհանրապես հակամարտության միջազգայնացման հարցը։

Այս խնդրում մեզ քննադատում են նաև, թե ինչու՞ ենք հարցը միջազգայնացրել։ Ինձ թվում է, դա լավ կյանքից չի գալիս։ Եթե ի վիճակի լինեինք հարցը միայն մեր ուժերով լուծել կամ Ադրբեջանի հետ լեզու գտնել, ապա հարցի միջազգայնացման կարիք երևի թե չլիներ։ Ի վերջո, աշխարհն այսօր այնքան է փոխկապակցված, որ երկրագնդի մի ծայրի կրակոցն անպայման արձագանքվում է մյուս ծայրում։ Ասել, թե մեր ազգային շահերից ելնելով պետք է փակվենք մեր լեռների մեջ, առնվազն միամտություն է։ Եվ հետո, այդ միջազգայնացման հնարավորությունները պետք է ավելի լայն ենթատեքստով դիտարկել։ Ես նկատի ունեմ Միավորված ազգերի կազմակերպությունը, որն այսօր միակն է, որ ի վիճակի է այդ հարցը վերցնել իր հովանավորության տակ։ Թեև միտումներն այնքան էլ մեր օգտին չեն, որովհետև ՄԱԿ-ը հայտնի պատճառներով խուսափում է միջամտել նոր հակամարտություններին, ելնելով նախ և առաջ ֆինանսական դժվարություններից։ Օրինակ, Կամբոջայում ՄԱԿ-ի տարեկան ծախսը կազմում է 4 միլիարդ դոլլար։

— Ի՞նչ երաշխիքներ կան, որ ԵԱՀԽ-ից ՄԱԿ անցումը բեկում կմտցնի Արցախի խնդրի լուծման մեջ, քանի որ հենց Հարավսլավիայի օրինակով պարզորոշ երևում է, որ ՄԱԿ-ն անզոր է դադարեցնել արյունահեղությունը։

— Ես չեմ պնդում, թե դա ամենաբույժ միջոց է։ Հետո, ես դեռ չգիտեմ, ԵԱՀԽ-ից հրաժարվելու մասին պաշտոնական հայտարարություն եղե՞լ է, թե ոչ։ Բոլոր դեպքերում ես չէի հրաժարվի։ Դիվանագիտության մեջ բոլոր հնարավոր միջոցները պետք է փորձարկվեն։ Այսօր չեմ կարող ասել, թե այն ժամանակ ինչու ԵԱՀԽ-ից չհրաժարվեցինք, որովհետև մենք աշխատեցինք ԵԱՀԽ-ն օգտագործել հակամարտությունը դադարեցնելու համար։ Այլ հարց է, թե մենք ինչքանով օգտվեցինք ԵԱՀԽ-ի քաղաքական հնարավորություններից։ Ընդհանրապես, եթե որևէ քաղաքական ուժ կամ մեխանիզմ հնարավոր երաշխիքներ է տալիս հարցի խաղաղ կարգավորման գործում, պետք է օգտվենք դրանից։ Պատահական չէր Իրանի կամ Ղազախստանի միջնորդության ընդունումը։ Այսինքն, հայկական կողմը ցանկանում է բանակցությունների միջոցով հասնել որևէ ընդունելի արդյունքի։ Իսկ խաղաղարար ուժերը չպետք է պատկերացնել միայն որպես զինված ուժ գործադրելու միջոց։ Խաղաղարար ուժերն ունեն նաև բաժանարարի դեր։ Նա զենք է գործադրում այն ժամանակ, երբ չմիջամտելն այլևս անհնար է դառնում։

Թե ինչքանով արդյունավետ կլինեն այդ խաղաղարար ուժերը, նույնպես դժվար է կանխատեսել։ Հարավսլավիայում նրանք ոչ միայն պաշտպանում են իրենց վստահված գոտին, այլև զոհվում։ ՄԱԿ-ին դիմելը ուղեկից միջոցներից մեկն է։ Դրան զուգահեռ պետք է տարվեն լուրջ դիվանագիտական ու քաղաքական աշխատանքներ հարցը այս կամ այն ձևով ընդունելի տարբերակով լուծելու համար։ Իհարկե, ես չեմ կարող խոսել միայն մեր շահերից ելնելով, քանզի դեպքերի զարգացումը ցույց է տալիս, որ ցանկալին երբեք չենք կարող ներկայացնել որպես իրականանալի։

— Այդ դեպքում, կարելի՞ է փաստել, որ ԵԱՀԽ-ի շրջանակներում Հայաստանի դիվանագիտության հնարավորություններն ամբողջությամբ չօգտագործվեցին։

— Ոչ։ Ինձ թվում է, դրանք օգտագործվեցին։ Պարզապես դա նման է այն դեպքին, երբ հիվանդի բուժման համար կանչում են ամենալավ բժշկին, բայց պարզվում է, որ հիվանդն անբուժելի է։ Եթե ամենափայլուն դիվանագետները մասնակցեին, կասկածում եմ, թե հարցն արմատապես կփոխվեր։ Միշտ էլ, երբ քաղաքականության մեջ անհաջողություններ են լինում, քավության նոխազ են փնտրում։

— Մի քանի օր հետո Հայաստանի նախագահը կայցելի Նյու Յորք մասնակցելու ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի 47-րդ նստաշրջանին։ Դուք, որպես Հայաստանի պատվիրակության անդամ, կարո՞ղ եք ասել, թե ինչպե՞ս է նախապատրաստվել այցը և ի՞նչ է ներկայացվելու ՄԱԿ-ի նստաշրջանում։

— Նախ, այդ նստաշրջանը մեզ համար առաջինն է, և մեր աշխատանքից մեծապես կախված կլինի մեր տեղն ու դերը այդ հեղինակավոր կազմակերպության մեջ։ 47-րդ նստաշրջանում վերջնականապես կորոշվի Հայաստանի աշխարհագրական խմբի պատկանելությունը, անդամավճարի չափը և մի շարք գործնական հարցեր, որոնցից կախված կլինի ՄԱԿ-ի կողմից բարենպաստ պայմաններ դնելու խնդիրը։ Անչափ կարևոր եմ համարում Հայաստանի ճիշտ դիրքորոշումը Անվտանգության խորհրդի ոչ անդամ երկրների, տնտեսական և սոցիալական խորհրդի (Էկոսոս), ու այլ մարմինների ընտրության հարցում։ Նստաշրջանի օրակարգում մեզ համար մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում անվտանգության և զինաթափման, ինչպես նաև տնտեսական համագործակցության և օժանդակության հարցերը։ Քննարկվելու են նաև ազգերի ինքնորոշման իրավունքին, փախստականների վիճակին, աղետի ենթարկված վայրերում կատարվող միջոցառումներին նվիրված հարցեր։

Սեպտեմբերի 21-ին նախատեսվում է Հայաստանի նախագահի ելույթը ՄԱԿ-ի նստաշրջանում, հանդիպում ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի և Հայաստանի ներկայացուցչության դիվանագիտական աշխատակազմի հետ։

Ես և մեր միջազգային կազմակերպությունների բաժնի վարիչ պրն. Արաքելյանը կշարունակենք մինչև ամսի 30-ը աշխատել ՄԱԿ-ի յոթ հանձնաժողովներում, որ մեզ համար առաջնահերթ հետաքրքրություն կներկայացնեն վերը նշված քննարկվող հարցերից առաջին երեքը։ Կարևոր նախապատրաստական աշխատանք տարվեց նաև Բուխարեստում, որ սեպտեմբերի 4-6-ը ես մասնակցեցի ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի հրավիրած կլոր սեղանին։ Դա ՄԱԿ-ի այն կարևորագույն կազմակերպություններից մեկն է, որը կարևոր դեր է խաղում աշխարհի տարբեր անկյուններում անհապաղ օգնության կարիք ունեցող երկրների տնտեսության զարգացման գործում։ Համաժողովն անցավ «Գլոբալ փոփոխություններ. հասարակարգ և ժողովուրդ» խորագրի տակ։ Դա խիստ ակադեմիական բնույթ կրող միջոցառում էր։ Բանավեճեր տեղի ունեցան, թե ինչպիսի՞ն պետք է լինեն Արևելք-Արևմուտք հարաբերությունները։ Ես նույնպես ելույթ ունեցա 4-րդ հանձնախմբում, որ քննարկվեցին անցման շրջանում գտնվող երկրների հրատապ հարցերը։

Բուխարեստում ես հանդիպեցի ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի ղեկավար Վիլյամ Դրայփերի հետ։ Պայմանավորվեցինք Նյու Յորքում մանրամասն քննարկել Հայաստանին բազմակողմանի օգնություն ցույց տալու հարցը։

Երբ ինձ հարցրին, թե ինչպես եմ վերաբերվում զարգացող երկրներին տրվող 24 միլիարդ օգնությանը, ես պատասխանեցի, որ դա հիշեցնում է այն ծանր հիվանդին, որի շուրջը հավաքված բժիշկներից ամեն մեկը մի միջոց է առաջարկում, բայց ոչինչ չի կիրառվում, իսկ հիվանդը մահանում է։

Օգնելու ցանկությունը մեծ է, բայց ավելի շատ է խոսքը, քան գործը։ Թեև այդ մարդիկ տոգորված են մարդասիրական գաղափարներով, բայց նաև դառն իրականությունը գուժում է, որ ամեն օր հակամարտությունների շրջաններում զոհվում են մարդիկ։ Իսկ ավելի ցավալին այն է, որ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալին իր ելույթում նշեց, թե եթե յուրաքանչյուր էթնիկական, կրոնական կամ լեզվական խումբ հավակնի պետականության, ապա դրան վերջ չի լինի, իսկ համընդհանուր խաղաղությունը, անվտանգությունը և տնտեսական բարեկեցությունը կդառնան դժվար հասանելի նպատակ։ Եթե վերլուծենք վերը ասվածը, ապա կարելի է կասկածել, որ միգուցե մարդը օբյեկտիվորեն կարող է լինել ՄԱԿ-ի ղեկին կանգնած անձնավորություն։ Ինչպես կարելի է քաղաքական նման լարված վիճակում այդպիսի հայտարարություն անել և քարացնել բոլոր տեսակի արդարությունները։ Ճիշտ է, մենք ստորագրել ենք միջազգային շատ փաստաթղթեր, և Հելսինկիի ակտը, և Փարիզի խարտիան։ Ու թեև կան նոր մտածողության դրույթներ, որոնք պետք է պահպանենք, բայց իրական կյանքը ցույց է տալիս, որ կան փաստաթղթեր, որոնք հնացել են և չեն համապատասխանում ժողովուրդների ցանկություններին ու շահերին։ Ես միայն Հայաստանը նկատի չունեմ։ Գերմանիայում նույնպես հակասություն կա տարածքային ամբողջականության հարցում։

— Եվ վերջին հարցը. Հայաստանի նախագահը ՄԱԿ-ի իր ելույթում ի՞նչ հարթության վրա է նպատակադրվում բարձրացնել Ղարաբաղի հարցը։

— Ճիշտն ասած, թե նախագահն իր ելույթի մեջ ինչպես կարծարծի այդ հարցը, դժվարանում եմ պատասխանել։ Մենք արդեն մեր ներկայացուցչի միջոցով դիմել ենք ՄԱԿ-ին այդ հարցին միջամտելու խնդրանքով, բացի դրանից մեր կողմից պահանջվող բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերը հանձնել ենք նախագահին։ Արցախի հետ կապված մեր ողջ աշխատանքը հանգում է ՄԱԿ-ի միջամտության խնդրին, որի մասին, ի դեպ, առաջիններից մեկը հայտարարել է հենց հանրապետության նախագահը։

Հարցազրույցը վարեց
ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆԸ

Կրասնոդարում գրանցվելու սահմանափակում

Սեպտեմբերի 9-ից Կրասնոդարի երկրամասում թույլատրվում է գրանցվել միայն այն փախստականներին, որոնք մարզում հարազատներ ունեն։ Այսպիսի որոշում մարզխորհուրդը ընդունել է այն պատճառով, որ հարևան Աբխազիայում տեղի ունեցող իրադարձությունների պատճառով կտրուկ աճել է փախստականների թիվը երկրամասում։ ■

Հումանիտար Տեխնոլոգիաների Հայ-Համակարգիչ կենտրոնը
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է PC VOX
Աստղ-Լույս սարք
IBM AT և համատեղելի համակարգիչների համար
Նախատեսված է.
համակարգչով ձայնի գրանցման, վերարտադրման, անալիզի և սինթեզի համար։
Կիրառվում է.
ուսուցողական, տեղեկատվական, տեղեկատու, խաղային և այլ ծրագրերում ու համակարգերում։
Ապահովում է.
ձայնի բարձր որակ և հզորություն,
ձայնի միաժամանակյա գրանցում և վերարտադրում,
համակարգչի հիշողությունից ավելի մեծ ձայնային ֆայլերի և ազդանշանների անընդհատ գրանցում և վերարտադրում։
Տեխնիկական տվյալներ.
մուտքի սարքեր - խոսափող և ձայնագրիչ
գրանցման հաճախություն - 10/20 KHz (ծրագրավորվող է)
ձայնի քվանտացում - 8 Bit
ձայնի կարգավորիչ - 8 մակարդակ (ծրագրավորվող է)
ելքի հզորություն - 2.0W 8 Ohm բեռի դեպքում
Ծրագրային ապահովում.
համակարգչի VOX սարքի սպասարկման ծրագիր SYS և COM ֆայլերով,
TURBO PASCAL 6.0 համակարգով PC VOX սարքը ծրագրավորելու մասնագիտացված գրադարանը ծրագրերի տեքստերով,
PC VOX սարքի ծրագրավորման օրինակներ,
ցուցադրական ծրագրեր և ձայների ֆայլեր,
փաստաթղթերի փաթեթի ֆայլեր։
Առավելությունը համանման սարքերից.
հիշողությունը ուղղակի դիմելու երկու թվային ալիքների, ինչպես նաև անցումը սարքի մակարդակով, որը թույլ է տալիս անընդհատ վերարտադրել կամ գրանցել ձայնը այլ ծրագրերի և արտաքին սարքերի աշխատանքի ընթացքում (ալիք, պատուհան, սկավառակ և այլն)։
Տրամադրվող հավելածուն.
PC VOX սարքի հարթակ IBM AT համակարգչի ստանդարտով, ինչպես նաև բարձրախոս, ծրագրային երկու ալիքով և լիազորություն։
Գները.
1 հավաքածուի համար - 15000 ռուբլի,
11-ից 100 հատ - 12000 ռուբլի ամեն հատին,
101 և ավել - 10000 ռուբլի ամեն հատին։
Դիմել.
375002 Երևան, Վաղարշյանի փողոց 26, Հայ-Համակարգիչ կենտրոն
Հեռախոս 53-4860, 53-8173

digitised by A.R.A.R.@

Իրանն ի վիճակի՞ է կերակրելու, կրթելու եւ պահելու իր բնակչությանը

Այսօր Իրանի բնակչությունը 60 միլիոն է, 25 տարի հետո այն կհասնի 120 միլիոնի

Այսօր բնակչության անհամաչափ աճը զարգացող եւ տնտեսապես հետամնաց երկրների հրատապ հիմնահարցերից մեկն է դարձել: Երկրի հինգ միլիարդ բնակչությունից չորս միլիարդը բնակվում է այդ երկրներում եւ տարեկան մոտավորապես 88 միլիոն աճ է տալիս, այնպես որ այդ երկրների համար բնակչությանը նույնիսկ սննդով ապահովելը դժվար հարց է, էլ չենք ասում դրանց առաջադիմության եւ զարգացման մասին: Իրանի առջեւ այդ խնդիրն առավել սրությամբ է ծառացած: Նախ, որ Իրանում բնակչության աճի ցուցանիշները գերազանցում են համաշխարհային եւ զարգացող երկրների ցուցանիշներին, եւ երկրորդ, այն գտնվում է տնտեսական ճգնաժամի անբարենպաստ պայմաններում: Այդ պատճառով մասնագետների եւ կառավարության կողմից մեծ ջանքեր են գործադրվում բնակչության անհամաչափ աճը կարգավորելու ուղղությամբ: Թեհրանում հրատարակվող «Քեյհան» օրաթերթն իր օգոստոսի 4-ի, 5-ի, 6-ի համարներում հոդվածաշար է նվիրել այդ խնդրին, որի ամփոփումը ծեզ ենք ներկայացնում թարգմանաբար:

Իրանում այսօր յուրաքանչյուր վայրկյան 17 երեխա է ծնվում: Գիտական հետազոտությունները պարզացուցել են, որ ավելացած ամեն մարդու համար 4 հազար քմ ցանքատարածություն է անհրաժեշտ` սննդամթերքով ապահովելու եւ 8 հարյուր քմ` կենցաղային կարիքները հոգալու համար: Բացի դրանից, բնակչության ներկա աճի պայմաններում երկրի կրթական պահանջներն ապահովելու նպատակով օրական 166 դասարան պետք է կառուցվի: Բնակչության աճի այսօրվա տեմպերը բացասաբար են ազդում կրթության համակարգի կանոնավոր աշխատանքների վրա: Այսպես, միայն 1991 թ. ուսումնական տարում 1 միլիոն 800 հազար երեխա զրկվեց դպրոց հաճախելու հնարավորությունից, եւ յուրաքանչյուր 100 աշակերտից միայն 28-ին է հաջողվում միջնակարգ կրթություն ստանալ, իսկ մնացածը ուսման տարիներին դուրս են մնում դպրոցից: 1981–1991 թթ. ուսման տարիների ընթացքում երկրում դպրոցահասակ երեխաների թիվը կրկնապատկվել է, եւ այժմ 6-ից 17 տարեկան երեխաների թիվը հասնում է 18 միլիոնի: Չնայած դպրոցները մեծ մասամբ երկու, երեք հերթով են աշխատում, այնուամենայնիվ նոր դպրոցների խիստ կարիք կա:

Առողջապահության բնագավառի վրա բնակչության արագ աճի բացասական հետեւանքների մասին կարելի է ասել հետեւյալը. Իրանում 3400 մարդու հասնում է մեկ բժիշկ, այնինչ, միջազգային չափանիշների համաձայն, 1000 մարդու համար է նախատեսվում մեկ բժիշկ: Ըստ վերոհիշյալ չափանիշների, 250 մարդու համար մեկ հիվանդանոցային մահճակալ է հարկավոր, իսկ Իրանում այդ թիվը հասնում է 800-ի:

Այս վիճակագրական տվյալները ցույց են տալիս, որ բնակչության աճի առկա տեմպերը երկրի զարգացման ճանապարհին լուրջ եւ վտանգավոր խնդիր են: Սակայն, մասնագետների, ինչպես նաեւ զանգվածային լրատվական միջոցների նախազգուշացումները բնակչության նման տեմպերով աճի անցանկալի եւ վտանգավոր հետեւանքների մասին ըստ երեւույթին ոչ բնակչության եւ ոչ էլ պատասխանատու շրջանակների կողմից պատշաճ ուշադրության չեն արժանանում: Հետհեղափոխական տարիների բնակչության թռիչքային աճը դրա լավագույն վկայությունն է:

Ըստ պաշտոնական վիճակագրական տվյալների, Իրանի բնակչության թիվը 1976 թ. կազմում էր 33,7 միլիոն, իսկ 1986 թ. հասավ 50 միլիոնի սահմանագծին, այսինքն, տասը տարվա ընթացքում բնակչության աճի տոկոսը 2,7-ից բարձրացավ մինչեւ Իրանի պատմության մեջ ամենաբարձր` 3,9 տոկոս: Հետագա 5 տարիների ընթացքում, մինչեւ 1991 թվականը, աճի նույն տեմպը պահպանվեց, եւ բնակչության թիվը հասավ 58,1 միլիոնի: Երբ հաշվի առնենք, որ տարեկան 1,5 միլիոն մարդ է ավելանում Իրանի բնակչության թվին, ապա այն այժմ 60 միլիոն է:

Բնակչությունը եւ զարգացումը

Անկասկած, մի հասարակության մեջ, ուր տարեկան բնակչության թիվն ավելանում է 1,5 միլիոնով, առաջադիմությունը եւ զարգացումը կանգնած են բազմաթիվ անհաղթահարելի խոչընդոտների առջեւ: Բնակչության անհամաչափ աճը երկրի զարգացման ծրագրերի իրականացման ճանապարհին ամենամեծ արգելքն է: Սակայն, իր անտեսանելիության պատճառով այն շատ հաճախ վրիպում է երկրի զարգացումը ծրագրավորողների եւ մասնագետների աչքից: Այդ հազարոտնյա ծովահեճի ներկայությունն զգացվում է զարգացման ծրագրերի իրականացման բոլոր ոլորտներում: Դա հենց սպառողների աճի հետեւանքով պահանջարկի աճն է:

Իրանի նախագահի առաջին տեղակալ դոկտոր Հաբիբին Թեհրանում կայացած «Բնակչություն եւ զարգացում» մեկօրյա սեմինարի ժամանակ իր ելույթում նշել է. *«Երբ բնակչության աճը չկարողանանք կարգավորել, հավասարակշռել, ապա պետք է ընդունենք, որ երբեք տնտեսական, մշակութային եւ հասարակական բնագավառներում զարգացում չենք ապրի»:* Նա ավելացրել է, որ երկրի բնակչության աճի կանոնավորման հարցը, երկրի վերակառուցման եւ տնտեսության մեջ հավասարակշռություն ստեղծելու առումով, հույժ կարեւոր խնդիր է եւ անհապաղ լուծում է պահանջում: Անդրադառնալով գյուղատնտեսության զարգացմանը եւ ընդլայնմանը, սննդամթերքի եւ ազգաբնակչության զբաղվածության հարցերին, նա նշել է, որ գործազուրկների թիվը չպետք է անցնի որոշակի սահմաններից: Եվ երբ չկարողանանք կայուն ներդրումներով նոր աշխատատեղեր ստեղծել, ապա կբախվենք գործազրկության մեծագույն դժվարությանը: Վերջում պրն. Հաբիբին նշել է. *«Մինչեւ բնակչության աճի կարգավորման հարցը չլուծվի, հաշվի առնելով մշակույթի, կրոնական համոզմունքի, ավանդույթների առումները, այդ ուղղությամբ իրական հաջողություններ չենք ունենա»:*

Բնակչության աճի տեմպերը

Վերջին 35 տարվա ընթացքում Իրանի բնակչությունը եռապատկվել է, եւ այսպես շարունակվելու դեպքում 25 տարի հետո բնակչության թիվը կհասնի 120 միլիոնի: Անցյալ 35 տարիների ընթացքում քաղաքաբնակ բնակչության տոկոսը 31,2-ից վերաճել է 57 տոկոսի: Ըստ 1991 թվականի վիճակագրության տվյալների, մեր երկրի բնակչության ընդամենը 22 տոկոսն է աշխատում: Այլ խոսքով, 78 տոկոսը խնամակալության տակ են գտնվում: Սա էլ իր հերթին սննդամթերքի անապահովության պատճառներից է համարվում: Մինչդեռ աշխարհում միջին զբաղվածությունը 44,75 տոկոս է:

Ըստ պաշտոնական վիճակագրական տվյալների, Իրանում բնակչության անհամաչափ արագ աճը սկսել է վերջին երկու տասնամյակներում: Իրանի բնակչությունը 1901 թվականին գրեթե 10 միլիոն էր, 1956 թ., 55 տարի անց, առաջին պաշտոնական վիճակագրության ժամանակ բնակչության թիվը կազմել է 18,6 միլիոն: Դա նշանակում է, որ 55 տարիների ընթացքում բնակչության աճը կազմել է 8,6 միլիոն, այսինքն` տարեկան մոտավորապես 150 հազար: Այնինչ, 1956 թ. ի վեր բնակչության աճը թափ է ստացել եւ տարիների ժամանակահատվածում 7 միլիոն է գումարվել նախկին թվին: 1966 թ. Իրանի բնակչությունը 25,6 մլն էր:

Բնակչություն, կրթություն եւ աշխատանք

Ուսումնասիրությունները պարզել են, որ կանանց կրթության մակարդակը եւ նրանց զբաղվածությունը հակադարձ համեմատական են բնակչության աճին: ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի 1985 թ. ուսումնասիրությունների համաձայն, աշխարհում 15 տարեկանից բարձր անգրագետ կանայք 35 տոկոս են կազմում, զարգացող երկրներում` 49, իսկ հետամնաց եւ աղքատ երկրներում` 78 տոկոս: Բնականաբար, մի հասարակության մեջ, ուր կանանց 78 տոկոսն անգրագետ է, հազիվ թե ստույգ տնտեսական ծրագրեր իրականացվեն:

Իրանի առողջապահության եւ բժշկական կրթության նախարարությունը համեմատական ուսումնասիրություն է կատարել մայրերի կրթության մակարդակի եւ երեխաների թվի վերաբերյալ: Այդ ուսումնասիրության արդյունքները բավականին հետաքրքիր են: Այսպես օրինակ, այն մայրերը, որոնց կրթությունը տարրական է, ունեն 3,6 երեխա, իսկ տարրականից բարձր կրթություն ունեցողները` 2,1 երեխա: Այդ ուսումնասիրությունները պարզել են, որ միջնակարգ կրթությամբ մայրերը Թեհրանի հյուսիսում (որտեղ բնակվում են նյութապես առավել ապահովված ընտանիքները) ունեն 2,4 երեխա, միջնակարգից բարձր կրթությամբ կանայք` 2, բարձրագույնն ավարտած մայրերը` 1,9 երեխա: Իսկ ծայրամասերում ապրող մայրերի վերոհիշյալ մակարդակի կանանց համեմատ երեխաների միջին թիվն է 2,5, 2,6 եւ 2 երեխա:

Թեհրանի հասարակագիտության ֆակուլտետի դեկան դոկտոր Միրզային այն կարծիքին է, թե կանանց կրթության մակարդակի բարձրացումը ծննդաբերությունը սահմանափակելու հարցում կարեւոր գործոն է: Կանանց ակտիվ մասնակցությունը տնտեսական եւ հասարակական աշխատանքներին, անչափահաս երեխաների աշխատանքի արգելումը բնակչության աճի կարգավորման առումով մեծ նշանակություն ունեն:

Պատրաստեց ԷՄՄԱ ԲԵԳԻՋԱՆՅԱՆԸ

Իսրայելը առաջարկների փաթեթ է ներկայացրել Սիրիային

ԱՄՆ-ում վերսկսվել են արաբա-իսրայելական բանակցությունների հերթական փուլի աշխատանքները: Ինչպես հաղորդել է «Ազատություն» ռադիոկայանը, բանակցություններում Իսրայելի պատվիրակության ղեկավար Ռաբինովիչը հայտարարել է, որ իր երկիրը առաջարկների մի ընդարձակ փաթեթ է ներկայացնելու Սիրիային, ինչը նոր կառուցողական ընթացք կտա բանակցություններին:

Պատերազմը Հարավսլավիայում երկար կշարունակվի

Հարավսլավիայի հակամարտության խաղաղարար միջոցառումները կոորդինացնող դիվանագետ Սայրըս Վենսը պատասխանելով «Ազատություն» ռադիոկայանի թղթակցի հարցերին, նշել է, որ «Բոսնիայի պատերազմական վիճակի կարգավորման շուտափույթ լուծում չի կարելի սպասել: Պատերազմի դադարեցումն ու խաղաղական կայունությունը հեռավոր ապագայի խնդիր են դիտվում»:

Թբիլիսիում դիմորդների նստացույցը շարունակվում է

Թբիլիսիի բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների չընդունված դիմորդները Պետխորհրդի շենքի մոտ կազմակերպած նստացույցով հասան նրան, որ Էդուարդ Շեւարդնաձեն առաջարկեց բուհերի ղեկավարներին քննարկել նրանց ընդունելու հարցը: Երբ Պետհամալսարանը հարցը լուծեց դրականորեն, ապա բժշկական ինստիտուտը հրաժարվեց գնալ փոխզիջման: Վիրավորված դիմորդների շարքերը զգալիորեն նվազեցին, բայց բողոքի ցույցը դեռ չի ավարտվել:

«Ռիան» թայֆունն անցավ Կուրիլների վրայով

«Ռիան» թայֆունը, որն անցավ Հարավային Կուրիլների վրայով, քանդել է 7 կամուրջ, շարքից հանել է էլեկտրա եւ հեռախոսային կապի գծեր տասնյակ կիլոմետրանոց հատվածներում: Սախալինի օդերեւութաբանական կայանը հայտնում է, որ քամու արագությունը հասել է մինչեւ վայրկյանում 25–30 մետրի, ամբողջ մեկ ամսվա տեղումներ են տեղացել: Օդերեւութաբանների կարծիքով, կարելի էր սպասել ավելի շատ ավերածություններ, սակայն, բարեբախտաբար, թայֆունն անցել է համեմատաբար փոքր տարածքով:

Փոթիի նավատորմը էվակուացվում է

12 միլիոն 438 հազար ռուբլի նստեց Սեւծովյան նավատորմի վրա Փոթիից տեխնիկայի եւ նավաստիների էվակուացումը: Ռազմական նավաստիների շրջանում ստեղծվել է լարված իրավիճակ: Նրանք էժան գնով վաճառում են բնակարանները, թողնում ունեցվածքը: Ռազմական ավիացիան արդեն 42 թռիչք է կատարել, իսկ մեծ դեսանտային ու հոսպիտալային նավերը` 26 երթ: Փոթիի նավերի բրիգադիր, 2-րդ կարգի կապիտան Վասիլի Կիչինի խոսքերով, արդեն երկու օր է քաղաքային էլեկտրացանցը հոսանք չի տալիս նավաստիներին:

Էստոնիան եւ Լատվիան կստանան ՄԱՀ-ի օգնությունը

Էստոնիան եւ Լատվիան այս շաբաթ Միջազգային վալյուտային հիմնադրամից կստանան իրենց առաջին ֆինանսական օգնությունը: Լատվիան կստանա 81 միլիոն դոլլարի վարկ, մինչ Էստոնիայի բաժինը կլինի 48 միլիոն:

Թուրքիան ներքին պատերազմի շեմին

Թուրքիայի մեջքին գտնվող «քրդական հարց»-ի սապատը օրեցօր մեծանում է, եւ Թուրքիան կարծես ջանք չի խնայում, որ այն իր գլխին փորձանք դառնա:

Օգոստոսի 15-ի Թուրքիայի հարավ եւ հարավ-արեւելքում քուրդ բնակչության բողոքի ցույցերը գնալով թեժացան եւ այսօր հասցրին գրեթե ներքին պատերազմի: Թուրքական կանոնավոր բանակը դրան հակադարձեց ուժգին հարձակումներ, օգտագործելով ծանր զենքեր, արդիական ռազմօդանավեր եւ ռազմական ուղղաթիռներ: Թուրքական բանակի հարձակումներն այնքան տարածվեցին, որ առաջին անգամ անցան Իրանի տարածք:

Ըստ թուրքական տեղական լրատվական աղբյուրների, սեպտեմբերի 1-ի առավոտյան ժամը 05-ին PKK-ի 500 հայդուկներ Իրանի կողմից կտրել էին թուրքական սահմանը եւ հարձակվել թուրքական զինվորական ոստիկանատան վրա: Ի պատասխան դրա, թուրքական «Կոբրա» տիպի երեք ռազմական ուղղաթիռ նրանց հետապնդելիս անցել են Իրանի սահմանը: Թուրքիայի արտգործնախարարությունը Իրանին նախազգուշական նոտա էր ուղարկել եւ բացատրություն պահանջել Իրանի կողմից հովանավորվող, Իրանից Թուրքիա մուտք գործած PKK-ի հայդուկների վերաբերյալ: Ըստ որոշ տեղեկությունների, վերջին ժամանակներս թե Թուրքիան, թե Իրանը սահմանային գոտում ավելացրել են իրենց ռազմական ինքնաթիռների «փորձարարական» թռիչքները: Բացի դրանից, նկատվում է նաեւ թուրք եւ իրանցի զինվորների լուրջ կուտակում սահմանամերձ շրջաններում:

Անկարայում Իրանի ներկայացուցիչ Նասր Համիդի Զարիին հրավիրել են թուրքական արտգործնախարարություն եւ բացատրություններ պահանջել:

Թուրքական մամուլի հայտնի դեմքեր Օկթայ Էքշին, Էրթուղրուլ Օզքյոքը եւ Էդիպ Չանսեվեն իրենց զարմանքն են հայտնում թուրքական բանակի պատասխանատուների կատարած հակասական հայտարարությունների վերաբերյալ: Ասում են, թե *«PKK-ի 500 զինյալներ Իրանի սահմանն անցնելով մուտք են գործել Թուրքիա»*, կամ *«PKK-ի 1000 զինյալներ դարձյալ շրջապատել են Շռնախի կուսակալության շենքը»*, մյուս կողմից հայտնում են, թե *«բախումների արդյունքում ավելի շատ թուրք զինվորներ են մահացել, քան PKK-ի զինյալներ»:*

«Ի՞նչ է, ասում են թուրք մեկնաբանները, մեզ ուզում են համոզել, թե ՆԱՏՕ-ի Եվրոպայի ամենամեծ բանակը չի՞ կարողանում հաղթել PKK-ի մի բուռ զինյալներին»:

Նախկին վարչապետ, «Մայր հայրենիք» կուսակցության նախագահ Մեսութ Յըլմազը նույնիսկ պահանջում է, թե *«PKK-ին ուղղակի կամ անուղղակի աջակցող երկրներին պետք է հասկացնել, որ իրենց զորակցությունը շարունակելու դեպքում Թուրքիան դա պետք է ընդունի որպես այդ երկրների կողմից Թուրքիայի դեմ պատերազմ հայտարարելու ծգտում եւ ըստ այդմ էլ պետք է գործի»:*

Թուրքիան, իր մեջքին ունենալով հետզհետե մեծացող «քրդական հարց»-ի սապատը, կարծես թե աշխատում է ոչ թե նվազեցնել դա, այլ իր կարծր դիրքով հետզհետե ավելի է գրգռում թե քրդերին, թե հարեւան պետություններին:

ՌԱՖՖԻ ՅԵՐՍՈՆ ԱՐԱՔՍ

digitised by A.R.A.R.@

Տաշքենդում սկսվել է ուզբեկա-չեխոսլովակյան բեռնատարների թողարկումը

Ուզբեկա-չեխոսլովակյան համատեղ «Ավտաշ» ձեռնարկությունը թողարկեց առաջին 10 բեռնատարները: Ձեռնարկությունն ստեղծվել է «Տաշստրոյտրանս» ավտովերանորոգման ձեռնարկության բազայի վրա: Պրագայի «Ավիա» բաժնետիրական ընկերությունն ստանձնել է հավաքման տեխնիկական հագեցվածության, աշխատողների ուսուցման, անհրաժեշտ դետալներով ապահովման պարտավորությունները: Տաշքենդում պատրաստվում է միայն թափքը, նախատեսվում է մեքենայի այլ մասերի արտադրությունը: Ուզբեկստանի բոլոր մարզերում կգործեն մեքենաների վերանորոգման կետեր: Մինչեւ տարեվերջ կթողարկվեն 70 բեռնատարներ:

Մեղքերը բարդվում են մահմեդականների վրա

Նախկին Հարավսլավիայում եւս մեկ անմարդկային հանցագործության մեղք է բարդվում Բոսնիայի մահմեդականների վրա: Բոսնիայի տարածքում Բելգրադից Սարաեւո ուղեւորվող հանրակառքի գնդակոծության հետեւանքով զոհվել է 8 մարդ: Եթե այս մեղադրանքը հաստատվի, ապա մահմեդականների միջազգային հեղինակությունն էլ ավելի կտուժի: Մի քանի օր առաջ Սարաեւոյի օդանավակայանի մոտ զոհված ֆրանսիացի երկու զինվորների պատմությունը մեծ աղմուկ բարձրացրեց, եւ պաշտոնական Փարիզը գործը հասցրեց ընդհուպ մինչեւ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդ: Թեեւ ՄԱԿ-ի խաղաղարար ուժերի զինվորների սպանությունը մեծ անակնկալ չէ, սակայն այս դեպքում միջադեպին որոշակի նպատակային երանգ հաղորդվեց: Բացի այդ, վերջին ժամանակներս կարեկցական հաղորդագրություններ են հայտնվում Սերբիայի տնտեսական վիճակի մասին, որը պայմանավորված է ՄԱԿ-ի կողմից ընդունված բազմակողմանի պատժամիջոցներով: Սա հաստատում է այն կարծիքները, որ մեծ տերություններից ոմանք ջանք չեն խնայում փոխելու միջազգային հանրության հարվածի ուղղությունը նախկին Հարավսլավիայի հակամարտությունում: Այս առումով դժվար է հստակ պատկերացնել ԱՄՆ-ի այն որոշման դրդապատճառները, ըստ որի ամերիկյան օդուժը հսկողություն կսահմանի Բոսնիայի տարածքների վրա, որպեսզի կանխի սերբական օդանավերի գործողությունները նրա տարածքում:

Ռուսաստանը 400 մլն ռուբլու օգնություն ցույց կտա Հրվ. Օսիային

Ռուսաստանը 1992 թվականին Հարավային Օսիային 400 մլն ռուբլու նյութատեխնիկական իրեր կուղարկի վերականգնողական աշխատանքների համար: Այս մասին հրահանգել է Ռուսաստանի վարչապետի պաշտոնակատար Եգոր Գայդարը: Եւս 100 մլն ռուբլի կտրամադրվի Հյուսիսային Օսիային՝ վրաց-օսական հակամարտության գոտու տնտեսության վերականգնման ծախսերի համար: Համաձայն Գայդարի հրամանագրի, այդ գումարները հետագայում կընդգրկվեն Վրաստանին տրվելիք Ռուսաստանի վարկի մեջ: Փաստաթուղթը նախատեսում է նաեւ, որ վերականգնման աշխատանքների համար Հարավային Օսիա ուղարկվող ապրանքները կազատվեն մաքսային վճարներից: Ժամանակին ԽՍՀՄ-ը փորձում էր ճիշտ նույնքան գումար հատկացնել Ղարաբաղին՝ մարզի տնտեսությունը ոտքի կանգնեցնելու նպատակով: Հետաքրքիր է, չի՞ պատրաստվում արդյոք Ռուսաստանն այժմ նման գումարներ տրամադրել Ղարաբաղին, թե՞ նրա համար էականը ոչ թե տնտեսության վիճակն է, այլ այդ գոտում իր շահերը:

«Ասեքս». Հայկական տարազը նորաձեւության միջազգային ուղեծիր է դուրս գալիս

1983 թ. Բելառուսի Վիտեբսկի թեթեւ արդյունաբերության ինստիտուտի շրջանավարտներ, ամուսիններ Անդրեյ Միլմանի եւ Իրինա Իվանովայի Հայաստան նշանակում վերցնելը էական ոչ մի նպատակ չէր հետապնդում: *«Որոշ ժամանակ կմնանք եւ կվերադառնանք»*, մտածում էին ընտրած մասնագիտության մեջ ինքնահաստատման ձգտող երիտասարդ ձեւարարները: Սակայն հայկական բնաշխարհը, գործընկերների կողմից բարյացակամ վերաբերմունքը եւ հատկապես ազգային տարազների բազմազանությունը մեծ տպավորություն թողեց նրանց վրա, եւ «ժամանակավորը» ձգձգվում է արդեն ինը տարի: Չնայած Բելառուսից եւ Իսրայելից եկած բազմաթիվ հրապուրիչ հրավերներին, հագուստի «կախարդ» ամուսինները մտադիր չեն հեռանալ մեր հանրապետությունից: *«Այստեղ ես գտել եմ իմ «խաղը» եւ կարող եմ անել այն ամենը, ինչի մասին երազել եմ: Դա է պատճառը, որ Հայաստանում մնալու ցանկությունս գնալով ավելի է ամրապնդվում»*, հաստատուն կերպով ընդգծեց Անդրեյը:

Դժվար է ասել՝ Միլման-Իվանովա զույգն է ավելի շատ շահել, թե Հայաստանի հագուստի արտադրությունը, բայց այս երկուսի համար էլ մեկ տարի առաջ «Ասեքս» (Արմյանսկի տեքստիլ) նորաձեւության առեւտրական կենտրոնի հիմնադրումը զարգացման եւ որակական նոր թռիչքներ նվաճելու աննախադեպ հնարավորություններ ստեղծեց:

Այսօր «Ասեքսը» իր մոդելների հիմքում հայկական տարազների տարրեր դնելով, հագուստի համաշխարհային նորաձեւության մեջ ինքնատիպ եւ ուշադրության արժանի կերպարանքով է ներկայանում հանրությանը: Այդպես եղավ այս տարի Վիլնյուսում տեղի ունեցած նորաձեւության փառատոնում (Հայաստանը առաջին անգամ էր նման ցուցադրման մասնակցում), որտեղ փարաջանովյան էսքիզների հիման վրա ստեղծված մոդելները արժանացան եզրափակիչ ցուցադրման պատվին, որի ժամանակ ներկա էին հագուստի նորաձեւությամբ եւ արտադրական գործունեությամբ զբաղվող տարբեր երկրներից եկած իսկական պրոֆեսիոնալներ:

Մեծ հաջողություն պետք է համարել, որ Վիլնյուսում ցուցադրվելուց հետո «Ասեքսը» Վիեննայի նորաձեւությունների ցուցադրման փառատոնին մասնակցելու անհատական հրավեր ստացավ: Սա արդեն միջազգային ճանաչման առհավատչյան է՝ նորաձեւության այս փառատոնը ձեւարարների համար իր նշանակությամբ հավասարվում է կինեմատոգրաֆիստների Օսկարին: Նրա աշխատանքներին են հետեւում նորաձեւության աշխարհի 180 առաջատար հրատարակչություններ... *«Այսքան կարճ ժամանակում նման ճանաչման հասնելը մեզ համար էլ էր անակնկալ»*, ասաց Ա. Միլմանը:

1993 թ. մարտին սկսվող փառատոնին ներկայացնելու համար Ա. Միլմանը իր կնոջ եւ «Հովսեփ Գալաջյան» ֆիրմայի հետ միասին պատրաստում են վերարկուների հավաքածու:

«Պարոն Գալաջյանի հետ մենք հաճույքով ենք աշխատում, նշեց նա, *քանզի նա ձգտում է դուրս գալ արտաքին շուկա եւ իր արտադրանքի որակին ու կարգին մեծ ուշադրություն է դարձնում»*: Դա խրախուսելի է նաեւ այն պատճառով, որ Հայաստանի կոոպերատիվների կողմից վաճառքի հանված անորակ հագուստները գցում են հայկական «կարի» վարկը:

Հաճելի այս հոգսերից բացի, «Ասեքսը» զբաղված է նաեւ իր մշտական աշխատանքներով՝ գործնական կապեր են հաստատված հանրապետության կարի համարյա բոլոր ձեռնարկությունների հետ՝ նրանց են տրամադրվում հագուստի մոդելներ լրիվ տեխնիկական փաստաթղթերով հանդերձ (էսքիզից մինչեւ արտադրություն) եւ մոդայիկ հագուստի արտադրության համար անհրաժեշտ այլ ծառայություններ:

Առայժմ ոչ մեծ քանակությամբ, «Ասեքսը» ընդունում է նաեւ անհատական պատվերներ: Կտորի գնից կախված դրանց արժեքը տատանվում է՝ տղամարդկանց կոստյումների համար՝ 4-5 հազար, կանանց վերարկուների՝ 5-10 հազար, շրջազգեստների՝ 1200-2500 ռուբլի:

Ինչպես նշեց «Ասեքսի» հաճախորդ, Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի վարչական գործերի փոխտնօրեն Մոնա Համալյանը, «Ասեքսի» կարած հագուստները աչքի են ընկնում գործի մաքրությամբ եւ կատարման բարձր պրոֆեսիոնալությամբ: Բացի այդ, դրանցում շեշտված են հայկական տարազի գծերը: *«Երբ այստեղ կարված հագուստը հագած քայլում եմ փողոցներով, ծանոթ-անծանոթ մոտենում են եւ հետաքրքրվում, թե որտեղից եմ ձեռք բերել այն: Դրսի բարեկամներս նույնպես զարմանում են եւ իրենք էլ շտապում պատվերներ տալ»*:

Երբ հետաքրքրվեցի, թե դժվարություններ չկա՞ն արդյոք համապատասխան գործվածքների ձեռք բերման հարցում, Իրինա Իվանովան պատասխանեց. *«Մեզ համար այսօր ամենապարզ խնդիրը մեր արտադրանքի իրացումն է: Մեր առաջնահերթ նպատակը ներքին շուկայի համար աշխատելն է, սակայն ժողովրդի ոչ բարվոք վիճակն առայժմ թույլ չի տալիս ամբողջ թափով աշխատել»*:

Հատկանշական է նաեւ, որ իրենց ֆիրմային համազգեստներն այստեղ են պատվիրել «Արարատ» ֆուտբոլային թիմը, «Լեւոն բրավոլ» ճամփորդական ընկերությունը եւ շատ այլ հայտնի ֆիրմաներ:

Կենտրոնում բացված է հագուստի դիզայնի դպրոց-ստուդիա, որտեղ սովորող պատանիներն ու աղջիկները ծանոթանում են կարի եւ մոդելավորման գաղտնիքներին:

Իր աշխատանքներն է սկսել նաեւ նորաձեւության թատրոնը, որտեղ իրենց առաջին քայլերն են անում հայ իրականության մեջ նոր մասնագիտությունը՝ մանեկենությունը յուրացնող պատանիներն ու աղջիկները:

«Ասեքսի» տնօրեն Անդրեյ Միլմանը վստահ է, որ նաեւ կենտրոնի դպրոցի շնորհիվ շուտով ասպարեզ կիջնեն նոր ձեւարարներ, եւ հայկական դպրոցն իր արժանի տեղը կգրավի համաշխարհային նորաձեւության օրենսդրությունը թելադրողների շարքերում: Մանավանդ որ հայկական տարազները նոր գաղափարների համար պարզապես անսպառ աղբյուր են:

ՀՈՎՍԵՓ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ֆիշեր-Սպասկի՝ 3:2. Աշխարհի ոչ պաշտոնական չեմպիոնը հունի մեջ է մտնում

Հակառակ շատերի ենթադրությունների, Ֆիշեր-Սպասկի «20-րդ դարի ռեւանշ» մրցամարտի նկատմամբ հետաքրքրությունն ամենեւին չի թուլանում: Երկու անընդմեջ պարտությունից հետո, որքան էլ շախմատային տեսաբաններից ոմանք կտրուկ եզրակացություններ էին անում, թե Ֆիշերի միայն ստվերն է Սան Ստեֆանոյում, աշխարհի «անթագակիր չեմպիոն»-ը աստիճանաբար հունի մեջ է մտնում:

6-րդ պարտիայում, փրկելով ծանր դրությունը, Ֆիշերն անմիջապես կերպարանափոխվեց: Նա 7-րդ եւ 8-րդ հանդիպումներն անցկացրեց վերելքով եւ, առավելության հասնելով մրցակցի նկատմամբ, կրկին հաշվի մեջ առաջ անցավ: Մրցամարտի 3-րդ շաբաթը պետք է սկսվի վաղը: 9-րդ պարտիայում սպիտակներով խաղալու է Ֆիշերը:

Սպասկի-Ֆիշեր. 6-րդ պարտիա
Թագուհու գամբիտ

1. d4 d5 2. c4 dc 3. ձf3 ձf6 4. e3 e6 5. փ:c4 c5 6. 0-0 a6 7. dc Թ: d1 8. Ն: d1 փ: c5 9. b3 ձbd7 10. փb2 b5 11. փe2 փb7 12. ձ bd2 Աe7 13. a4, ba 14. Ն: a4 Նhb8 15. Նc1 փd5 16 ձe5 փd6 17. ձ: d7 ձ: d7 18. Ն: a6 Ն: a6 19. փ: a6 f6 20. փc4 փ: c4 21. Ն: c4 ձc5 22. Նc3 f5 23. փa3 ձe4 24 Նc7+ Աd8 25. փ:d6 ձ:d2 26. Ն: g7 Ն:b3 27. h4 h5 28. փf4 Աe8 29. Աh2 Նb2 30. Աh3 ձe4 31. f3 ձf2+ 32. Աg3 ձd3 33. փg5 e5 34. Աh3 ձf2+ 35. Աh2 ձd3 36. փh6 ձe1 37. Աg1 ձd3 38. փg5 Նb1+ 39. Աh2 Նb2 40. Նe7+ Աf8 41. Նe6 Աg7 42. Աh3 Նe2 43. Նd6 ձe1 44. փf6+ Աg8 45. փ:e5 Ն:e3 46. փf4 Նe2 47. Ն g6+ Աf7 48. Նg5 Աe6 49. փc7 Նa2 50. փb6 ձd3 51. Աh2 ձe1 52. Աh3 ձd3 53. փc7 Նc2 54. փb6 Նa2 55. Աg3 ձe1 56. Ն:h5 Ն:g2+ 57. Աf4 ձd3+ 58. Աe3 ձe5 59. Նh6+ Աd5 60. փc7 Նg7 61. փ:e5 Ա:e5 ոչ ոքի:

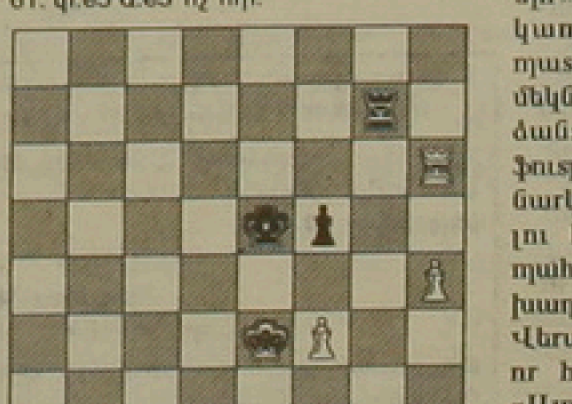

Վեցերորդ պարտիան առայժմ ամենաներկայանալին է մրցախաղում անցկացվածներից: Ֆիշերը 10-րդ քայլում նոր շարունակություն ընտրեց: Սպասկին շուտով զինվորի առավելություն ստացավ, եւ որոշ մեկնաբաններ շտապեցին հայտնել, որ ամերիկյան գրոսմայստերը տանուլ է տալիս երրորդ անընդմեջ հանդիպումը: Սակայն այս անգամ Ֆիշերը վստահորեն անցկացրեց պաշտպանությունը, եւ վեցժամյա պայքարը հաշտություն բերեց:

ԳԱԳԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Ի՞նչ է պատահել «Կոտայք»-ին

Եզրափակիչ փուլ (1-12 տեղեր)
3-րդ տուր
«Կանազ»-«Նաիրի»՝ 3:0
«Կոտայք»-«Արարատ»՝ 0:7
«Վան»-ՀՄԸՄ 2:3
«Զվարթնոց»-ՀՄՄ-ՖԻՄՄ՝ 3:1
«Կիլիկիա»-«Բանանց»՝ 1:7

Չեմպիոնի կոչման համար պայքարող թիմերը՝ ՀՄԸՄ-ն, «Արարատ»-ը, «Բանանց»-ը շարունակում են իրենց հաղթարշավը, իսկ «Շիրակ»-ի հանդիպումը «Սյունիք»-ի հետ չկայացավ, քանի որ կապանցիներն, առանց լուրջ պատճառների, Երեւանից Գյումրի մեկնելու փոխարեն տուն վերադարձան: Դա արտառոց դեպք է: Երեւի ֆուտբոլի ֆեդերացիան քայլեր ձեռնարկի նման արարքները կանխելու համար: Մրցաշրջանի եռուն պահին թիմից հեռացան մի քանի խաղացողներ գլխավոր մարզիչ Ֆ. Վերանյանի հետ միասին: Իսկ չէ՞ որ հանրապետության չեմպիոնը՝ «Սյունիք»-ը նախնական փուլում իրեն լավագույն կողմերով դրսեւորեց եւ միակն էր, որ կարողացավ հաղթել «Արարատ»-ին ու «Բանանց»-ին: Երեւում է, որոշ թիմեր ի վիճակի չեն հաղթահարել տնտեսական դժվարությունները եւ մեր աչքի առաջ արագ փլվում են (հիշենք «Կիլիկիա»-ն): Ինչ-որ բան է կատարվում նաեւ մեր ամենափորձառու թիմերից մեկի՝ Աբովյանի «Կոտայք»-ի հետ, որը եզրափակիչ փուլում ոչ միայն 3 անընդմեջ պարտություն կրեց, այլեւ 11 անպատասխան գնդակ ընդունեց:

Ինչեւէ, ուժեղագույն քառյակի միջեւ պայքարը սաստկացել է, եւ դա գայթակղիչ վերջնագիծ է խոստանում:

Առաջնության աղյուսակը սեպտեմբերի 15-ի դրությամբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. ՀՄԸՄ	13	9	3	1	33-15	21
2. Շիրակ	12	9	2	1	31-6	20
3. Բանանց	13	9	2	2	32-15	20
4. Արարատ	12	7	3	2	31-13	17
5. Վան	13	7	1	5	24-21	15
6. Կոտայք	13	5	2	6	15-22	12
7. Զվարթնոց	13	3	4	6	21-32	10
8. Սյունիք	12	3	3	6	22-27	9
9. ՀՄՄ ՖԻՄՄ	13	3	3	7	16-23	9
10. Կիլիկիա	12	3	2	7	17-31	8
11. Նաիրի	13	1	4	8	4-27	6
12. Կանազ	13	1	3	9	17-31	5

ՀՀ շախմատի առաջնություն

Առաջատարը առաջին կես միավորն է կորցնում

5-րդ տուր
Համբարձումյան-Մինասյան՝ 0,5:0,5
Եղիազարյան-Մնացականյան՝ 0:1
Ստամբուլյան-Խաչիյան՝ 0:1
Քալանթարյան-Նալբանդյան՝ 0,5:0,5
Բալայան-Դանիելյան՝ 0:1

Պետրոսյան-Անասյան հանդիպումը չկայացավ առաջինի հիվանդության պատճառով: Արտաշես Մինասյանը առաջին կես միավորը կորցրեց: Նա 4,5 միավորով շարունակում է գլխավորել մրցաշարային աղյուսակը: 2-րդ տեղում ընթացող Էդուարդ Մնացականյանը առաջատարին զիջում է մեկ միավորով: Առայժմ միավոր չի կորցրել միայն Աշոտ Անաստասյանը, որը, սակայն, երկու խաղ պակաս է անցկացրել:

Բաժինը վարում է ՍՈՒՐԵՆ [illegible]

digitised by A.R.A.R.@

Հրաժարական կտա՞ արդյոք ազգային անվտանգության գծով նախագահի գլխավոր խորհրդականը

Աշոտ Մանուչարյանի հրաժարական տալու մտադրության մասին կիրակի օրը հայտնվեց հայկական հեռուստատեսության «Օր յոթերորդ» հաղորդման ժամանակ:

«Սնարք»ը հաղորդում է, որ սեպտեմբերի 14-ին այս լուրը հաստատեցին նախագահի մամուլի ծառայությունում, հայտարարելով, թե հնարավոր հրաժարականի պատճառը ամենեւին էլ նախագահի հետ անհամաձայնությունը չէ: Նույն աղբյուրի տվյալներով, Մանուչարյանն իր հրաժարականը պատճառաբանում է «չափից դուրս հոգնածությամբ»:

«Նոյյան տապան» գործակալությունն իր հերթին նույնպես հաղորդում է, որ Աշոտ Մանուչարյանը հրաժարականի դիմում է տվել: Աշոտ Մանուչարյանը հրաժարվել է իր հրաժարականի պատճառները լրագրողներին հայտնել: «Նոյյան տապան»ի թղթակցի այն հարցին, թե արդյո՞ք դա Վազգեն Մանուկյանի պետական նախարար նշանակվելու հետեւանք չէ, Մանուչարյանը պատասխանել է, որ ինքը *«ողջունում է Վազգեն Մանուկյանին այդ պաշտոնին նշանակելու քայլը»*:

Դեռեւս հայտնի չէ, նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը կընդունի՞ գլխավոր խորհրդականի հրաժարականը:

Մյուս կողմից, Հայաստանի նախագահի մամուլի քարտուղար Ռուբեն Շուգարյանը «Ազգ»ի թղթակցին հայտնեց, որ Աշոտ Մանուչարյանի կողմից նախագահին ուղղված որեւէ գրավոր դիմում չի եղել, իսկ ինչ վերաբերում է նրա գերհոգնածությանը, ապա, իրոք, այո. Մանուչարյանը վատառողջ է եւ վերջին երեք օրերի ընթացքում հիվանդության պատճառով չի ներկայացել աշխատանքի: ■

«Ընդհանուր շուկա» ԱՊՀ-ում

Երեկ Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւը, ելույթ ունենալով արդյունաբերողների եւ ձեռնարկատերերի միության առաջին համագումարում, «ճիշտ» որակեց տնտեսական բարեփոխումների ստրատեգիան: Դրա հետ մեկտեղ նա ընդունեց, որ տակտիկապես չի հաջողվել խուսափել մի շարք սխալներից:

Ն. Նազարբաեւի կարծիքով, տնտեսության հետագա անկումը կապված դեզինտեգրացման հետ, իսկ Համագործակցության երկրների միջեւ հարաբերություններում քաղաքական պատվախնդրությունը գերազանցում են տնտեսական «բանականությունը»:

Նախագահը հաստատեց, որ ԱՊՀ պետությունների ղեկավարների Բիշքեկում կայանալիք հանդիպման ժամանակ կպաշտպանի ԱՊՀ-ում վերազգային տնտեսական կազմավորումների եւ «ընդհանուր շուկայի» մոդելով կառուցվածքների ստեղծման գաղափարը: Նրա խոսքերով, Ղազախստանը պետք է մնա ռուբլու գոտում, եթե նույնիսկ այնտեղ մնա միայն Ռուսաստանը:

Նախագահը հաղորդեց, որ այժմ կառավարությունը մշակում է տնտեսական բարեփոխումների խորացման ծրագիր մոտակա երեք տարվա համար: Այն կունենա համակարգված բնույթ եւ կպահովի բնակչության կարիքավոր շերտերի սոցիալական պաշտպանությունը:

Տաջիկստանում դրությունը կրիտիկական

Երկուշաբթի օրը Դուշանբեում Ռահմոն Նաբիեւի հրաժարականից հետո առաջին անգամ կայացավ Տաջիկստանի նախագահական ապարատի խորհրդակցություն: Հանրապետության քաղաքական եւ տնտեսական իրավիճակի մասին հանդես եկող նախագահի պաշտոնակատար, ԳԽ-ի նախագահ Աքբարշո Իսկանդարովը հանրապետությունում տիրող իրավիճակը բնորոշեց որպես «կրիտիկական»:

Նա ասաց, որ իրավիճակի կայունացման համար կառավարությունն ունի «նվազագույն ժամանակ», հակառակ դեպքում իրադրությունը կտրուկ կսրվի:

Այսօր կառավարությունը, Իսկանդարովի խոսքերով, պետք է բոլոր ուժերը ի մի բերի Կուրգան-Տյուբեի մարզում զինված առճակատումը դադարեցնելու համար: ■

Թուրք զինվորական կցորդը չքմեղանում է

«Թուրքիայի կողմից Նախիջեւանին ռազմական օգնություն ցուցաբերելու մասին հայկական աղբյուրների հաղորդագրությունը կոպիտ հերյուրանք է», «Թուրան» գործակալության թղթակցին ասաց Ադրբեջանում Թուրքիայի զինված ուժերի զինվորական կցորդ գեներալ Խալիլ Կալայջին: Նա նշեց, որ Թուրքիան ժողովրդավարական պետություն է, որը վարում է բաց քաղաքականություն: «Գաղտնի գործունեությունը արտաքին քաղաքական եւ, առավել եւս, ռազմական ոլորտներում հակասում է մեր պետության սկզբունքներին», եզրափակեց զինվորական կցորդը: ■

Նախիջեւանում իշխում են մաֆիոզները

Ինչպես հաղորդում է «Խաբար-սերվիս» գործակալությունը, ԱԺՃ Նախիջեւանի բաժանմունքի ղեկավար Արիֆ Ռահիմ-օղլուն թուրքական «Թյուրքիե» թերթին տված հարցազրույցում մեղադրել է Նախիջեւանի Ինքնավար Հանրապետության Գերագույն մեջլիսի նախագահ Հեյդար Ալիեւին «շրջանի դեմոկրատական ուժերի դեմ անսանձ զրպարտանքի եւ շանտաժի մեջ»: Նա հայտարարեց, որ Նախիջեւանում իշխում են մաֆիոզ խմբավորումները: Ռահիմ-օղլուն նշեց, որ նախիջեւանցիները սկսում են կոնկրետ գործողություններ ինքնավար հանրապետության 9 գյուղ վերադարձնելու նպատակով: Ըստ ԱԺՃ-ի ղեկավարի, այդ բնակավայրերը պատկանում էին Նախիջեւանին 1921 թ. Կարսի պայմանագրի համաձայն:

Սակայն ստալինյան ժամանակներում հանձնվել էին Հայաստանին:

Մինչդեռ, Ադրբեջանի դեմոկրատական կուսակցության ղեկավար Սարդար Մամեդովի կարծիքով, Նախիջեւանում հաստատվել է ամբողջատիրական վարչակարգ: «Ազադլիգ» թերթին տված հարցազրույցում նա նշել, որ իշխանության պահպանման համար տեղական ղեկավարությունը պատրաստ է օգտագործել բոլոր միջոցները: Սակայն Սարդար Մամեդովը գտնում է, որ այդպիսի իրավիճակի մեղավորը ԱԺՃ Նախիջեւանի բաժանմունքն է: ■

Աբդուլլահ Օջալանին մահվան հրաման

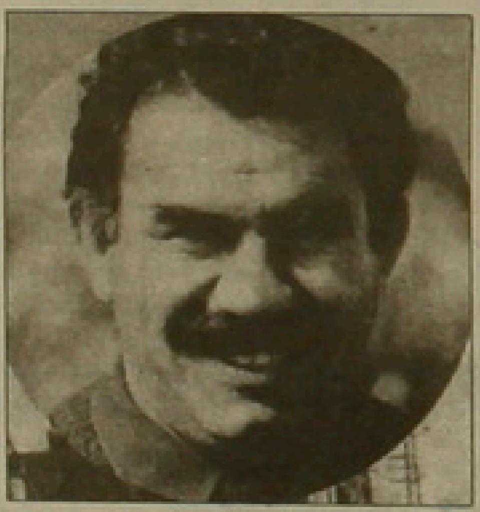

Թուրքական կառավարությունը PKK-ին եւ նրա գլխավոր քարտուղար Աբդուլլահ Օջալանին պիտի հարվածեն այնպես, ինչպես ժամանակին որոշել էին հարվածել արտասահմանի հայկական կազմակերպություններին:

Օգոստոսի 29-ին Թուրքիայի Հանրապետության նախագահ Թուրգութ Օզալը Դիարբեքիրում արտակարգ ժողովի էր հրավիրել Ազգային անվտանգության խորհրդին, վերջին շաբաթներում Թուրքիայի հարավում եւ հարավ-արեւելքում PKK-ի եւ թուրք բանակայինների միջեւ տեղի ունեցած արյունալի դեպքերը քննելու նպատակով: Ըստ «Հյուրրիյեթ»ի, Ազգային անվտանգության խորհուրդը որոշել է դրսում մահացու հարվածներ հասցնել PKK-ին եւ նրա գլխավոր քարտուղար Աբդուլլահ Օջալանին, նույնիսկ նպատակ ունենալով ահաբեկել վերջինիս այնպես, ինչպես 1979 թվականին այն ժամանակվա վարչապետ Բյուլենտ Էջեվիթին էր առաջարկվել գործել արտասահմանի հայկական կազմակերպությունների դեմ, կասեցնելու համար թուրք դիվանագետների դեմ հայ զինյալների գործողությունները:

Իսկ այսօր նույն բանը քրդերի դեմ ընդունում է լիբերալ դեմոկրատ Սուլեյման Դեմիրելի կառավարությունը:

Ռ.Հ.Ա.

Շեւարդնաձեն հեշտությամբ հավաքեց անհրաժեշտ ձայներ

Անհրաժեշտ 5 հազարի փոխարեն 41 հազար 142 հազար ստորագրություն է հավաքվել, որպեսզի Էդուարդ Շեւարդնաձեն Վրաստանի խորհրդարանի նախագահի թեկնածու գրանցվի:

Կենտրոնական ընտրական կոմիտեն պետք է Շեւարդնաձեին պաշտոնապես գրանցի որպես թեկնածու, հաղորդում է «Սարկե» գործակալությունը: Նա այդ պաշտոնի միակ թեկնածուն է: Ընտրությունները խորհրդարանականի հետ միաժամանակ տեղի կունենան հոկտեմբերի 11-ին:

Իր հերթին, Շեւարդնաձեն երեկ դժգոհություն հայտնեց Ռուսաստանից, որը «գաղափարական կռիվ է մղում» Վրաստանի դեմ: ■

Էլչիբեյը կախվելու խոստում չէր տվել

Ադրբեջանի «Թուրան» գործակալությունը հերքել է «Սնարք» գործակալության սեպտեմբերի 10-ի հաղորդագրությունը, թե 1992 թ. հունիսի 16-ին Ադրբեջանի նախագահը խոստացել էր ինքնասպան լինել, եթե երեք ամսում Ադրբեջանի զինված ուժերը չգրավեն Ստեփանակերտը:

Այդ կապակցությամբ Ադրբեջանի նախագահի մամուլի քարտուղար Նիյազի Իբրահիմովը երեկ հայտարարեց, թե մամուլի ասուլիսը տեղի էր ունեցել ոչ թե հունիսի 10-ին, այլ 6-ին, եւ այդ ժամանակ Ա. Էլչիբեյը դեռ նախագահ չէր: Մամուլի ասուլիսում ներկա էին աշխարհի տասնյակ հեռուստառադիոընկերությունների եւ լրատվական գործակալությունների ներկայացուցիչներ, ԱՊՀ երկրների լրագրողներ:

Եթե նմանատիպ հայտարարություն արվեր, ապա նույն օրը այն հայտնի կդառնար ամբողջ աշխարհում: Ղարաբաղի կոնֆլիկտի վերաբերյալ հնչել է միայն մի քանի նախադասություն. *«Հայաստանի ագրեսիան չի կարելի սահմանափակել միայն Ղարաբաղով: Անհրաժեշտ է ելնել նրանից, որ մեր դեմ տեղի է ունենում լայնածավալ պատերազմ: Հաղթելու համար մեզ պետք է ուժեղ բանակ»*:

Այդ թեմայով ասվել է նաեւ, որ հայերը հոգեպես հիվանդ են, եւ դա կանդրադառնա նրանց գեների վրա: *«Հայերը սեւեռուն գաղափարների գերիներ են եւ փորձում են պարտադրել այդ գաղափարները ուրիշներին»*, ասել է Էլչիբեյը:

Այլ մամուլի ասուլիսներ Ադրբեջանի նախագահը չի անցկացրել, նշեց մամուլի քարտուղարը: ■

ԵՐՔԱՂԽՈՐՀՐԴԻ ԳՈՐԾԿՈՄԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՉՅԱ ՂԱՓԼԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Սեպտեմբերի 19-ին 25-րդ թատերաշրջանի բացում

Նոր ներկայացում

Սեպտեմբեր 19-20

ՎԻԼՅԱՄ ՇԵՔՍՊԻՐ

Հուլիոս Կեսար

(ողբերգություն 2 գործողությամբ)

Թարգմանությունը՝ ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑԻ

Բեմադրության հեղինակ՝ ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ ԱՐՄԵՆ ԽԱՆԴԻԿՅԱՆ

Նկարիչ՝ ԿԱՐԵՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ ԱՐՄԵՆ ԽԱՆԴԻԿՅԱՆ

Տոմսերը վաճառվում են, ընդունվում են կոլեկտիվ հայտեր տոմսարկղը բաց է ամեն օր ժամը 18-ից 19-ը Հեռախոս 52-47-23

Ներկայացումների սկիզբը՝ ժամը 18:30-ին

Լուրերի Յուք

Կարգին վկայական ստացան

1993 թ. հունվարի մեկից Էստոնիայում կտրվեն նոր նմուշի վարորդական իրավունքներ, որոնք համապատասխանում են 1960 թ. Վիեննայում կնքված համաձայնագրին եւ միջազգային պահանջներին: Փաստաթղթերը կլինեն երեք տեսակի: Առաջինը մեքենա վարելու իրավունք է տալիս 16-18 տարեկան երիտասարդներին, սակայն փորձառու դաստիարակի ուղեկցությամբ: Հաջորդ աստիճանը վարելու սահմանափակ իրավունքն է երկու տարով եւ միայն Էստոնիայի տարածքում: ■

Չին տուրիստները հալվել են

Բուրյաթիայում հետախուզման մեջ են գտնվում 50 չինացի տուրիստներ: Մասնագետների խոսքերով, նրանք բոլորը Ռուսաստան են եկել տուրիստական ուղեգրերով, բայց կոմերցիոն նպատակներով: Հիմա, ամենայն հավանականությամբ, նրանք գտնվում են Ռուսաստանի տարբեր քաղաքներում, հաղորդում է «Ինտերֆաքս»ը: Այսպիսի դեպքերը կանխելու համար Բուրյաթիայի մայրաքաղաք է ժամանել չինացի ոստիկանների մի խումբ: Նրանք պետք է համատեղ գործողությունների ծրագիր մշակեն: ■

Սպիդը կրկնակի շատ

Այս տարվա ութ ամիսների ընթացքում Ուկրաինայում հայտնաբերվել է սպիդով վարակվելու 25 դեպք, որը գրեթե երկու անգամ շատ է, քան անցյալ տարի, հայտնում են Ուկրաինայի պրոֆիլակտիկայի եւ սպիդի դեմ պայքարի կենտրոնից: Մինչեւ հիմա Ուկրաինայում սպիդով հիվանդացած 12 հոգուց ինը մահացել են: Սպիդով վարակվածներ առավել շատ են հանդիպում Օդեսայի մարզում եւ Կիեւում: ■

Սպիդի հերթական զոհը

Շաբաթ օրը Հոլիվուդում, սպիդ հիվանդության հետ կապված բարդություններից 60 տարեկանում մահացավ համաշխարհային կինոարվեստի աստղերից մեկը՝ Էնթնի Փերկինսը: Նա խաղացել է ամերիկյան բազմաթիվ կինոֆիլմերում, որոնցից հատկապես «Պսայքո» ֆիլմը նրան բերեց համաշխարհային ճանաչում: Այնտեղ նա խաղում է մահացած մոր ազդեցության տակ գտնվող նեւրոզոտ մարդասպանի դերը: ■

Չինաստանից էլ առավել

Բնակչության աճը հակակշռելու գործում անհաջողության մատնված լինելով, ակնկալվում է, որ Հնդկաստանը դարասկզբում իր բնակչության քանակով կգերազանցի Չինաստանին, Վաշինգտոնից հաղորդում է համաշխարհային բնակչության աճն ուսումնասիրող կոմիտեն: ■

Լուրերը՝ Interfax-ի «Սնարքի», «Նոյյան տապանի» եւ մեր թղթակիցների

Ազգ

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ՝ «Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխաւոր խմբագիր ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Խմբագիր ՅԱՄԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Տնօրէն ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

52.16.35 գլխ. խմբ.
58.18.41 խմբագիր
56.28.63 տնօրէն

Apple® Macintosh® համակարգչային շարուածքը «Ազգ» թերթի

Azg Daily, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010 Editor H. AVEDIKIAN

ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Երեւան-23, Արշակունեաց 2

Գրանցման թիւ 65
Տպաքանակ 20 000
Ստորագրուած է տպագրութեան 14.09.1992
Դասիչ 69149
Պատուէր 1542

digitised by A.R.A.R.@